

Kudüs Haçlı Krallığında Askerî Tarikatların Kuruluşu ve Yükselişi*

The Emergence and Rise of Military Orders in the Crusader Kingdom of Jerusalem

Süleyman GENÇ¹

Mehmet Şamil BAŞ²

Sorumlu Yazar/Corresponding Author

Dokt. Öğr. Süleyman GENÇ

¹ Öğretmen, MEB, Trabzon, Türkiye

² Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi

İlahiyat Fakültesi, İslam Tarihi ve Sanatları Bölümü,
Rize, Türkiye

S.G. ORCID: [0000-0001-7466-0261](https://orcid.org/0000-0001-7466-0261)

e-mail: suleymangenc@hotmail.com

M.Ş.B. ORCID: [0000-0002-3171-4909](https://orcid.org/0000-0002-3171-4909)

e-mail: mehmetsamil.bas@erdogan.edu.tr

Başvuru/Submitted: 29.04.2024

Kabul/Accepted: 02.09.2024

Atf: Genç, Süleyman; Baş, Mehmet Şamil, “Kudüs Haçlı Krallığında Askerî Tarikatların Kuruluşu ve Yükselişi”, *Ortaçağ Araştırmaları Dergisi*, 7/2 (Aralık 2024): 473-496.

Citation: Genç, Süleyman; Baş, Mehmet Şamil, “The Emergence and Rise of Military Orders in the Crusader Kingdom of Jerusalem”, *Ortaçağ Araştırmaları Dergisi*, 7/2 (December 2024): 473-496.

Lisans/License:

Öz- 1099’da Birinci Haçlı Seferi neticesinde Kudüs’ün ele geçirilmesiyle Kudüs Haçlı Krallığı devleti kurulmuştu. Ancak Avrupa’nın değişik bölgelerinden gelen haçlıların büyük kısmının sefer sırasında ölmesi ya da seferden sonra yurtlarına dönmesi yeni kurulan devleti yepyeni bir sorunla karşı karşıya bırakmıştı: insan gücü ihtiyacı. Süreç içerisinde bu ihtiyaca çözüm sunan birkaç farklı yöntem geliştirildi. Bunlardan en önemlisi ve belki de en etkili askerî tarikatlardı. İlk olarak Tapınak Şövalyeleri ile ortaya çıkan askerî tarikat ve yeni şövalyelik kavramı çok geçmeden Hospitalier Şövalyeleri, Töton Şövalyeleri, Aziz Lazarus Şövalyeleri ve Akkâ Aziz Thomas Şövalyeleri gibi hayır amaçlı kurulmuş başka tarikatların da askerî yapıya dönüşmesiyle devam etti. Bu kuruluşlar sürdürdükleri barınma ve şifa hizmetleri nedeniyle zaten papalık tarafından destek görüyordu; askerî yapıya dönüşmelerinin ardından bu destek krallık içindeki dengeleri bozacak boyutlara ulaştı. Nihayetinde askerî tarikatlar birbirleriyle sık sık güç mücadelesi içerisinde oldular. Nitekim çağdaş yazarların birçoğu Akkâ’nın nihai düşüşünün en büyük sorumluluğunu sürekli kendi aralarında çatışma halinde olan askerî tarikatlara yüklemiştir. Papalık, doğrudan kendine bağlı bir askerî gücün varlığının getirdiği avantajlar nedeniyle önceleri kayıtsız kaldığı bu durum karşısında müteakip dönemde sert tedbirler almak zorunda kaldı. Bu çalışmada sözü edilen tarikatların kuruluş nedenleri irdelenmiş hem kendi aralarında hem de ülke içindeki diğer güç odaklarıyla mücadelelerinin asıl müsebbibinin papalığın siyaseti olduğu ortaya konulmuştur.

Anahtar Kelimeler- Haçlı seferleri, askerî tarikatlar, şövalye, papalık, Akkâ.

Abstract – With the capture of Jerusalem in 1099, the Latin Kingdom of Jerusalem was established. However, the majority of the crusaders from various regions of Europe either perished during the campaign or returned home afterward, leaving behind a pressing issue: the need for manpower. Several different methods were developed to solve this problem: the most significant and impactful one was the military orders. The concepts of military orders and new chivalry first emerged with the Knights Templar. This model inspired the transformation of other religious orders, originally established for charitable purposes, into military organizations, including the Knights Hospitaller, Teutonic Knights, Knights of St. Lazarus, and Knights of St. Thomas of Acre. These organizations already had papal support for the accommodation and medical services they provided; however, after their transformation into a military structure, this support escalated levels that disrupted the balance of power within the kingdom. Eventually, the military orders often struggled with each other for power. Indeed, many contemporary writers attributed the greatest responsibility for the final fall of Acre to the military orders that were constantly in conflict with each other. The papacy, initially indifferent to these conflicts due to the advantages brought by having a military force directly at its command, later had to take harsh measures to solve this problem. This study examines the reasons for the establishment of these orders, revealing that the main cause of their internal and external struggles was the politics of the papacy.

Keywords- Crusades, Military Orders, Knights, Papacy, Acre.

* Bu makale “Kudüs Haçlı Krallığı 1191-1291” adlı doktora tezinden türetilmiştir.

Yayın Tarihi	26 Aralık 2024
Hakem Sayısı	Ön İnceleme: İki İç Hakem (Editör-Yayın Kurulu Üyesi) İçerik İncelemesi: Üç Dış Hakem
Değerlendirme	Çift Taraflı Kör Hakemlik
Benzerlik Taraması	Yapıldı-İntihal.Net
Etik Bildirim	ortacagarastirmalaridergisi@gmail.com
Çıkar Çatışması	Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.
Finansman	Herhangi bir fon, hibe veya başka bir destek alınmamıştır.
Telif Hakkı & Lisans	Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmaları CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanır. https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/deed.tr
Date of Publication	26 December 2024
Reviewers	Single Anonymized - Two Internal (Editor board member) Double Anonymized - Three External
Review Reports	Double-blind
Plagiarism Checks	Yes – İntihal.Net
Complaints	ortacagarastirmalaridergisi@gmail.com
Conflicts of Interest	The Author(s) declare(s) that there is no conflict of interest.
Grant Support	No funds, grants, or other support was received.
Copyright & License	Author(s) publishing with the journal retain(s) the copyright to their work licensed under the CC BY-NC 4.0. https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/deed.tr

EXTENDED ABSTRACT

The Latin Kingdom of Jerusalem was established on July 15, 1099, following the capture of Jerusalem, in a region entirely alien in terms of ethnicity, sect and language. The crowds coming from various parts of Europe, especially Northern France, and from all segments of society with different purposes, diminished in numbers for various reasons during the campaign. This would pose a significant problem since this population was supposed to provide the manpower for the newly founded state. However, the manpower dwindling to a few thousand or even a hundred at the end of the campaign was a vital problem for a state struggling for existence in a hostile geography. The kingdom initially attempted to utilize the local population to solve this problem, but mutual trust could never be established between the kingdom and the local Christians, as the kingdom viewed them as heretics. The other method was to continually ask for military aid from the West. However, particularly during the period of Acre, participation in the Crusades was minimal, and the pilgrims who came to the Holy Lands caused bigger problems than they solved. On the other hand, the most original method developed during the history of the kingdom to meet its need for soldiers was military orders. For this purpose, especially in the early twelfth century, a brand-new concept was developed thanks to the initiatives of Hugh de Payns, who went to Europe, and the famous Christian theologian Saint Bernard of Clairvaux, who outlined the framework and religious basis of the new knighthood in his manifesto "De Laude novae militiae": the military order and the soldiers of Christ. Until then, knights, who were often seen as troublemakers from the chaotic environment of the West and were not looked upon favorably, were transformed into holy warriors who lived according to the monastic rules, taking vows of the order, and fighting for Jesus, thus

both their deaths and killings were blessed with a lofty purpose. The papacy immediately recognized the value of establishing a military structure directly under its control and granted immense privileges and exemptions to the military orders during their establishment process. The first military order established for solely military purposes was the Order of the Temple, or the Knights Templar. As the Templars quickly became an effective structure both militarily and in terms of influence, the Hospitalier Order, initially established for charitable and medical purposes, was also transformed into a military structure. These two orders not only formed the backbone of the defence of the Kingdom of Jerusalem, but also played a vital role in the crusades and the transfer of resources from Europe to the Levant. Realizing the influence of military orders, the Germans also transformed the German Hospital into a military structure as the Teutonic Order. Then, likely driven by the chronic need for manpower, the Order of Saint Lazarus was transformed into a military structure, possibly to utilize leprous soldiers who could still fight. And finally, the English established the Order of Saint Thomas of Acre to maintain their influence in the region. However, as these orders gained an exempt status from all local authorities due to the privileges granted by the papacy, they occasionally prioritized their objectives over those of the Kingdom and even manipulated the pope himself when their own interests demanded. Consequently, the papacy had to take some measures. Papal decrees were issued to bind the orders to local authorities, contrary to the initial decrees. This study examines the reasons and the stages of the establishment of these orders, followed by an evaluation of the problems caused by the privileges granted, especially concerning the local church. As a result, it has been revealed that, much like the Crusades, the papacy had its own political goals underlying all these conflicts.

GİRİŞ

Birinci Haçlı Seferi sonucunda kurulan Kudüs Latin Krallığı en nihayetinde coğrafyaya yabancı bir devletti; hatta birçok tarihçiye göre Batı'nın kolonileşme faaliyetiydi¹. Dolayısıyla bir devletin varlığını sürdürebilmesinin en temel unsurundan yoksundu: insan gücü. Krallık bu ihtiyacı gidermek için Batı'dan yardım gelmesi için sefer çağrısı yapmak yerel halktan ve askerî tarikatlardan faydalanmak üzere üç farklı yönetim başvuru. Mezku üç yöntem içerisinde en orijinali ve en etkili askerî tarikatlar olmuştu. Kabaca manastır yaşamını ve şövalyeliği temel alan askerî müesseseler olan bu tarikatların ilki Tapınak Şövalyeleri'di. Bu örneğin başarılı olması üzerine önce Kutsal Topraklarda, sonrasında Avrupa'da benzeri yapılar ortaya çıktı ve hem Krallık topraklarının savunulmasında hem de papalığın hedefleri doğrultusunda Baltık bölgesinin Hristiyanlaştırılmasında oldukça başarılı neticeler elde ettiler.

Askerî tarikatlar gerek kuruluş nedenleri gerekse Kudüs Krallığı'nın müdafaasındaki yerleri ve faaliyetleriyle Avrupa tarihinde olduğu kadar Haçlı Seferleri, İslâm Tarihi, Bizans, Selçuklu hatta Osmanlı tarihinde çok önemli bir yere sahiptir. Buna karşın ülkemizde bu tarikatlara dair yeterince çalışma yapılmamıştır.² Kuruluş nedenleri, faaliyetleri, hiyerarşik yapıları ve tarikat içi hayat açısından her biri ayrı bir çalışma gerektiren bu konu, aynı zamanda çok geniş bir coğrafyayı ve zaman dilimini kapsamaktadır; dolayısıyla çalışmada sadece Kutsal Topraklarda kurulan ve faaliyet gösteren askerî tarikatların kuruluş nedenleri ve süreçleri ele alınmış, faaliyetlerinin kuruluş gerekçeleriyle ne derecede örtüştüğü ve papalığın bu sonuçtaki yeri irdelenmiştir.

Bu çalışmada öncelikle çağdaş kronik yazarları ve doğrudan tarikatların nizamnameleriyle papalık fermanları kaynak olarak kullanılmış, bilgilerin değerlendirilmesinde araştırma eserlerden de faydalanılmıştır.

1. Askerî Tarikatların Ortaya Çıkışı

Askerî tarikatlar, kökenleri ilk krallık dönemine uzansalar da bilhassa Akkâ döneminde devletin ana muharip gücünü oluşturan, manastır tarzı yaşamı ve kuralları temel alan askerî müesseselerdir. Bu yapının ilk örneği Tapınak Şövalyeleri doğrudan askerî amaçla kurulmuştur. Kuruluşu daha eskiye dayanmasına rağmen başlangıçta hayır amaçlı hizmet veren Hospitalier Tarikatı, yine başlangıçta hayır ve darüşşifa gibi farklı amaçlarla kurulmalarına karşın ilerleyen dönemlerde ihtiyaçlar doğrultusunda Tapınakçıları örnek alarak askerî mahiyet kazanan Töton, Aziz Lazarus, Akkâ Aziz Thomas Şövalyeleri ise diğer tarikatlardır. Bu askerî tarikatların kuruluşlarını, dönüşümlerini, organizasyon yapılarını, faaliyetlerini incelemeye önce, çalışmanın kapsamı dışına çıkmadan genel hatlarıyla da olsa birkaç soruya cevap vermek elzemdir. Öncelikli olarak kilise mensuplarına ve manastır hayatı yaşayanlara savaşmayı yasaklayan Hristiyanlık akidelerine rağmen “manastır mensubu şövalye” düşüncesi nasıl ortaya çıkmıştır? İddia edildiği gibi Müslümanların ribât müessesesi mi örnek alınarak geliştirilmiştir?

¹ Bkz. Joshua Prawer, “Colonization Activities in the Latin Kingdom of Jerusalem”, *Revue belge de philologie et d'histoire* 29 (1951): 1063-1118; Joshua Prawer, *The Crusaders' Kingdom; European Colonialism in the Middle Ages* (New York: Praeger, 1972); John Life La Monte, *Feudal Monarchy in the Latin Kingdom of Jerusalem 1100 to 1291*, Monographs of the Mediaeval Academy of America (New York, NY, 1932).

² Askerî tarikatlar konusunda ülkemizde yapılan en önemli çalışmalardan bazıları Dr. Öğr. Üyesi Muhittin Çeken'in Tapınak Şövalyelerini detaylarıyla irdelediği ve daha sonra kitaba dönüştürdüğü doktora tezidir. Çeken ayrıca Tapınak Kanunu'nun da Türkçeye çevirisini yapmıştır. Doç. Dr. Gülşen İstek ise Töton Şövalyelerine dair iki eser yayımlamıştır. Bu çalışmalar ve başlıca diğer makaleler için bkz. Muhittin Çeken, “Tapınak Şövalyeleri ve Bağrâs Kalesi: Yayılma Stratejilerinin Askerî Örüntüleri”, *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 26 Mart 2022, 151-71; Muhittin Çeken, *Tapınak Şövalyeleri* (İstanbul: Timaş Yayınları, 2020); Muhittin Çeken, “Tapınak Şövalyeleri (Kuruluşu, yükselişi, kurumsal yapısı ve düşüşü)” (Doktora Tezi, Manisa Celal Bayar Üniversitesi, 2018); Muhittin Çeken, “Tapınak Şövalyelerinde Kadın”, *Belleten* 87, sy 308 (04 Nisan 2023): 23-51; J. M. Upton Ward, *Tapınak Şövalyelerinin El Kitabı / Büyük Üstadın Biraderlere Öğütleri*, çev. Muhittin Çeken (İstanbul: Kronik Kitap, 2023); Gülşen İstek, *Demir ve Kan Töton Şövalyeleri* (Beyan Yayınları, 2023); Gülşen İstek, *Almanlar Kudüs'te: Haçlı Seferleri'nde Almanlar* (İstanbul: Beyan Yayınları, 2021); Nadir Karakuş, “Haçlı Seferlerinde Buğday Ticareti ve Ambargo”, *Kilis 7 Aralık Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 10, sy 1 (30 Haziran 2023): 31-55; Ebru Altan, “Templier ve Hospitalier Şövalye Tarikatlarının Kuruluşu”, *Belleten* 66, sy 245 (01 Nisan 2002): 87-94; Derya Gürtaş Dündar, “Orta Çağ'ın Hristiyan Hacıları ve Onların Koruyucuları”, *History Studies* 14, sy 3 (30 Eylül 2022): 547-64; Halil Yavaş, “Töton Şövalyelerinin Ortaya Çıkışı ve Geç Ortaçağ'da Kuzey Avrupa'da Tesiri”, *Ortaçağ Araştırmaları Dergisi* 1, sy 1 (24 Aralık 2018): 1-17; Güler Taşdemir, “I., II., III. ve IV. Haçlı Seferlerinde Şövalye Tarikatlarının Faaliyetleri” (Yüksek Lisans Tezi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, 2018).

Bu tür kurumlara neden ihtiyaç duyulmuştur? Son olarak da hayır amaçlı kurumlara askerî mahiyet kazandırmanın pratik yararı nedir?

Bilindiği üzere Kitab-ı Mukaddes'te “Öldürmeyeceksin”³ ve “Kılıcını yerine koy... Kılıç çekenlerin hepsi kılıçla ölecek”⁴ ifadeleri geçer. Hatta “Düşmanın acıkışsa doyur, susamışsa su ver,” emriyle bu talimat daha da ileri götürülür.⁵ Öte yandan bu doğrultuda şekillenerek savaşmaya ve savaşa mesafeli Hristiyanlık öğretisi, Aziz Augustinus'un “Haklı Savaş Doktrini” sayesinde makul gerekçeler altında savaşabilmenin teolojik altyapısına kavuştu.⁶ Avrupa'da merkezi yönetimlerin ortadan kalktığı ya da gücünü kaybettiği, feodal beylerin kendi küçük bölgelerini yönetebildikleri dönemde kıtanın her yanında hüküm süren şiddet ve anarşi bizzat Papa II. Urbanus'un Clermont vaazıyla kayıtlara geçmiştir.⁷ Papalık bu şiddet sarmalından çıkabilmek için öncelikle Tanrı Barışı'nı yenilemiş, ardından günahlarının affedileceği vaadiyle Kudüs'ü ele geçirmek üzere ilk haçlı seferinin çağrısını yapmış, Hristiyanlardan birbirleriyle savaşmak yahut paralı asker olmak yerine kafirlerle savaşmalarını istemişti.⁸ Dolayısıyla haçlı seferleri papalığın siyasi amaçlarının olduğu kadar Avrupa'daki şiddeti dinî bir motif altında başka bir yöne kanalize etme planının bir sonucuydu.

Buna karşın atılan adımlar yeterli gelmeyince kaotik şiddetten kurtulmak için 1139 II. Lateran Konsili'nde Hristiyanların dindaşlarına karşı sapan ve ok kullanmaları yasaklandı.⁹ Bunların yanında Batı toplumlarını rahatsız eden bir sorun daha vardı: şövalyelik müessesesi. Batı toplumunun en önemli unsurlarından olan şövalyelik müessesesi, Kudüs Krallığına dek hiçbir zaman teolojik bir arka plana sahip olmamıştı. Aksine, toplum nazarında şövalyelere pek de olumlu bir gözle bakılmıyordu.¹⁰ Öte yandan on ikinci asrın başlarında Krallığın insan gücü ihtiyacını gidermek amacıyla Avrupa'ya giden Hugh de Payns'ın girişimleri ve meşhur Hristiyan teolog Aziz Bernard de Clairvaux'un yeni şövalyelik kavramının çerçevesini çizip dinî altyapısını sunduğu *De Laude novae militiae* adlı manifestosuyla bu durum değişti.¹¹ Daha öncesinde *malitia* (kötülük) olarak görülen ve sadece dünyevi menfaatler uğruna savaşan şövalyelik bu eserde dinî coşkuyla savaşan, öldürünce günah değil şeref kazanan ve adaleti sağlayan yeni *militia* hatta *Christi milites* (İsa'nın askerleri) olarak tanımlanmıştır.¹² Bu yeni İsa'nın askerleri kavramı, önceleri yoğun eleştirilere maruz kalsa da askerî tarikat kavramının zeminini oluşturdu.¹³ Dolayısıyla papalık için bir toplumsal sorundan daha kurtulmanın çözümü yine Kutsal Topraklardaydı. Hugh de Payns'ın önerisinin 1129 Troyes Konsili'nde kabul edilmesiyle Batı toplumunun mustarip olduğu şövalyelere ulvi bir amaç kazandırılarak doğuya sevk edilecek hem de Kudüs Krallığının ihtiyaç duyduğu insan gücü, doğrudan papalığın emrindeki bir askerî kuvvetle temin edilecekti. Nitekim Batılı tarihçiler de askerî tarikatların kuruluş gerekçelerini çok sayıda tali nedenle açıkladıktan sonra, asıl nedenin, Kilise'nin şövalye sınıfının tutumlarını değiştirme çabasıyla doğrudan bağlantılı olduğunu kabul etmek durumunda kalmışlardır.¹⁴ Dolayısıyla askerî tarikatların ortaya

³ *Kitabı Mukaddes*, İstanbul: Kitabı Mukaddes Şirketi, 2003., Mısır'dan Çıkış, 20:13; Romalılar, 13:9.

⁴ Matta 26:52.

⁵ Romalılar, 12:20.

⁶ Emre Dorman, “Thomas Aquinas ve Haklı Savaş Teorisi”, *Felsefe Dünyası*, sy 64 (15 Aralık 2016): 140-45.

⁷ Fulcherius Carnotensis, *Fulcheri Carnotensis Historia Hierosolymitana: (1059 - 1127) ; mit Erläuterungen und einem Anhang*, çev. Heinrich Hagenmeyer (Heidelberg, 1913), 129-30.

⁸ Fulcherius Carnotensis, *Historia*, 136-37.

⁹ “Tenth Ecumenical Council: Lateran II 1139”, Internet History Sourcebooks: Medieval Sourcebook, md. 29, erişim 12 Şubat 2024, <https://sourcebooks.fordham.edu/basis/lateran2.asp>.

¹⁰ Bernard of Clairvaux, *In Praise of the New Knighthood: A Treatise on the Knights Templar and the Holy Places of Jerusalem*, çev. M. Conrad Greenia OCSO (New Jersey, USA: Gorgias Press LLC, 2010), 37-38; Jonathan Riley-Smith, *The Knights of St. John in Jerusalem and Cyprus, c 1050-1310*, c. 1 (London, 1967), 8.

¹¹ Clairvaux, *New Knighthood*, 31-48.

¹² Clairvaux, *New Knighthood*, 39.

¹³ Eleştiriler için bkz. Riley-Smith, *The Knights of St. John*, 1:3, 8.

¹⁴ Alan John Forey, *The Military Orders. From the Twelfth to the Early Fourteenth Centuries*, New Studies in Medieval History (Basingstoke: MacMillian, 1992), 11.

çıkışının nedenlerini Levant'ta değil on birinci asır Batı toplumunda aramak çok daha doğru olacaktır.¹⁵

Tapınak Şövalyelerinin, daha doğru ifadesiyle manastır merkezli şövalyelik kavramının ortaya çıkışında İslâmî müesseselerden ya da fraksiyonlardan etkilenildiğine dair bazı görüşler mevcuttur. Öncelikle Joseph von Hammer'in, Haşhaşilerle askerî tarikatların benzer yapıda oldukları iddiası¹⁶, kimi tarihçilerce sadece kıyafet benzerliğinden öteye gidilmediği argümanıyla reddedilmiş,¹⁷ kimi tarihçiler ise bu iddiayı gayet makul bulup iki örgüt arasında çok sayıda benzerlik olduğunu ortaya koymuştur.¹⁸ Ancak asıl muamma ribât kurumunun örnek alınıp alınmadığı hususundadır. Bu iddiayı ilk ortaya atan, ünlü Endülüs tarihçisi José Antonio Conde'dir. Conde, *rabitos* terimini kullandığı murabıtların aşırı derecede sade ve zahit bir hayat benimseyip buldukları mevkii asla terk etmeden ölümüne savunan seçkin askerler olduklarını, hatta nizamnâmelerinin de benzer olması hasebiyle hem İber Yarımadası'ndaki hem de Levant'taki askerî tarikatların öncülü olduklarını iddia etmiştir.¹⁹ Haçlı tarihçisi Alan Forey, Müslümanlar ve Hristiyanlar arasındaki uçurumun herhangi bir müesseseyi ödünç almalarına engel olacak kadar derin olduğu, ribâtların sınırlarda konuşlandırılmış müstahkem mevkiiler oldukları, buna karşın Tapınakçıların sınır kaleleri yerine Kudüs'te meskûn oldukları ve Levant'a gelen yerleşimcilerin İslâmî kurumları daha önceden bildiklerine dair hiçbir kanıt olmadığı gibi gerekçelerle karşı çıkarak askerî tarikat kavramının tamamen özgün bir çözüm olduğunu savunmaktadır.²⁰ Görüleceği üzere bu görüşlerin temeli, Latinlerle Müslümanların ilk karşılaşmasının haçlı seferleri olduğu üzerine kuruludur. Oysa iki tarafın ilk etkileşim ve akabinde çatışma noktası Endülüs'tür. Dahası Endülüs'te sözü edildiği gibi iki toplum arasında etkileşimi engelleyen bir uçurum şöyle dursun, İslâm medeniyetiyle Hristiyanlar arasındaki en yoğun etkileşim bu dönemde yaşanmıştır. Nitekim Endülüs'e sonradan hâkim olan Murabıtların isimleri dahi ribât kavramının ne derecede yerleşik olduğunu açıklamaya yeter. Son olarak Tapınakçıların Kudüs'te meskûn olup sınır kalelerinde görev yapmadıkları iddiası ise Adrian J. Boas'ın arkeolojik çalışmalarıyla ortaya koyduğu, hac yollarının güvenliğini sağlama amaçlı çok sayıda kale ya da müstahkem mevkiin varlığıyla temelsiz kalmaktadır.²¹ Sonuç olarak askerî tarikat ve savaşçı keşiş ya da manastır merkezli şövalye kavramlarının oluşmasında ribât etkisi, önyargılı biçimde kenara atılmayacak kadar belirgindir.

Bu kurumlara neden ihtiyaç duyulduğu sorusunun cevabı ise Birinci Haçlı Seferi'nin görgü şahitlerinin ifadelerinde yer almaktadır. Kudüs'ün zaptının ardından gerçekleşen Askalân Savaşı'ndan sonra Patrik Daimbert, Kudüs'ün ilk Latin hükümdarı Godfrey ve seferde en kalabalık ordunun komutanı Raymond St. Gilles'in yaşananları papaya bildirmek için yazdıkları mektupta Askalân Savaşı'nda Haçlıların en fazla beş bin atlı ve on beş bin piyade olduklarını, savaşın ardından haçlıların büyük bölümünün memleketlerine döndüklerini bildirmişlerdir.²² Kudüs Kralı I. Baudouin'in (y. 1100-1118) maiyetinde yer alan Fulcherius Carnotensis ise Baudouin'in tahta çıktığı dönemde ülkeyi koruyacak kimsenin olmadığını, gelenlerin hac ibadetlerini ifa ettikten sonra memleketlerine döndüklerini ve kralın emrinde en fazla üç yüz şövalyeyle birlikte birkaç kaleyi koruyan az sayıda piyade olduğunu yazmıştır.²³ Dolayısıyla görüldüğü üzere Krallığın en büyük ihtiyacı insan gücü eksikliğidir. Sonuç olarak Kudüs Krallığı, coğrafyaya yabancı unsurlar tarafından kurulan bir devlet olduğundan ilk günden itibaren şiddetle insan gücüne ihtiyaç duymuş, devletin varlığını devam ettirmesi için tüm

¹⁵ Alan Forey'in bu tespiti, aslında tarikatların kuruluşunun ribât müessesesiyle ilişkilendirilmemesi gerektiği anlamında söylenmiş olsa da asıl nedenin askerî tarikatların zuhur ettiği sosyal yapının olduğunu da ortaya koyar. Bkz. Alan John Forey, "The Emergence of the Military Order in the Twelfth Century", *The Journal of Ecclesiastical History* 36 (1985): 194.

¹⁶ Joseph von Hammer-Purgstall, *The History of the Assassins.: Derived from Oriental Sources* (London: Smith and Elder, 1835), 56-57.

¹⁷ Forey, *The Military Orders*, 7.

¹⁸ Charles E. Nowell, "The Old Man of the Mountain", *Speculum* 22, sy 4 (1947): 504-5, <https://doi.org/10.2307/2853134>.

¹⁹ José Antonio Conde, *History of the Dominion of the Arabs in Spain*, çev. Jonathan Foster, c. 2 (London: George Bell & Sons, 1909), 119-20.

²⁰ Forey, *The Military Orders*, 7-9.

²¹ Adrian J. Boas, *Archaeology of the Military Orders: A Survey of the Urban Centres, Rural Settlement and Castles of The Military Orders in The Latin East (c. 1120-1291)* (Abingdon, 2006), 102-3.

²² Dana Carleton Munro, *Letters of the Crusaders*, C. 1, 4, Translations and Reprints from the Original Sources of European History (Philadelphia, Pa., 1894), 11.

²³ Fulcherius Carnotensis, *Historia Hierosolymitana*, 388-89.

uğraşlar bu ihtiyacı gidermeye dönük olmuştur. İşte askerî tarikatlar da bu ihtiyaca cevap veren yöntemlerden biri, belki de en etkilisidir. Sonuç olarak askerî tarikat fikri, Kutsal Topraklardaki muharip insan gücü ihtiyacını gidermede oldukça işe yaramış, böylelikle papalık için Avrupa’da anarşiye ve düzensizliğe yol açan şövalyelerden kurtulma ve Kudüs Krallığını koruma amaçlarını gerçekleştirecek doğrudan kendisine bağlı bir muharip güç elde etme fırsatı ortaya çıkmıştır. Hatta papalık çok geçmeden bu yeni ordusunu Kutsal Topraklar pahasına, Kutsal Topraklar dışında kullanmaktan çekinmeyecekti. Bu durum çağdaş metinlerde de öne çıkmaktadır. Töton Şövalyeleri mareşali Petrus’un [Peter of Koblenz] Kastilya Kralı X. Alfonso’ya yazdığı mektupta, papalığın imparatorlukla yürüttüğü askerî mücadele yüzünden Alman topraklarından Levant’a ikmalin imkânsızlaştığını, Tarikat’ın mevcut kaynaklarının ise Baltık bölgesindeki çıkarlarını gerçekleştirmeye dahi güçlükte yettiğini belirtmiştir.²⁴ Görüldüğü üzere Kutsal Savaş fikrinin mucidi, yılmaz destekçisi ve en büyük münadisi papalığın, kendi siyasi çıkarları uğruna Kutsal Topraklar pahasına da olsa Töton Şövalyelerini önce Baltık cephesine kaydırması, bu yetmezmiş gibi en büyük savaşını dindaşı Friedrich’e ve müteakip Alman imparatorlarına vermesi, Suriye’deki Haçlı devletlerine insan gücü ve diğer hayati malzemelerin ikmaline de en büyük darbe olmuştur.

Hayır, şifa ve barınma hizmeti veren tarikatların askerî mahiyete dönüştürülmesiyle ne amaçlandığı sorusunu ise tarihçiler, bu kurumların bünyesinde hâlihazırda askerler bulunması ihtimaliyle açıklamaktadır. Aziz Lazarus Tarikatı’nın hizmet verdiği cüzzamlılar arasında bu hastalığı taşıyan şövalyelerin de olması ya da bu hayır kurumlarında hizmet etmeye yemin eden gönüllü askerlerin mevcut olması bu açıklamayı makul kılmaktadır.²⁵

İsa’nın askerleri kavramının ilk somut örneği Tapınak Şövalyeleri, doğrudan askerî amaçlarla kurulmuş ilk askerî tarikattır. Bu örneğin oldukça başarılı olması, başlangıçta darüşşifa ve yardım amacıyla kurulmuş Hospitalier Tarikatı’nın da askerî yapıya dönüşmesine yol açmıştır. Bu iki tarikatın Müslümanlar arasında büyük endişeye yol açması ve kazandıkları ciddi askerî başarılar, Krallık’ın insan gücü ihtiyacı nedeniyle yine darüşşifa olarak kurulan Aziz Lazarus ve Töton Şövalyelerinin de askerî kurumlara dönüşmelerini sağlamıştır. Hatta bu başarılar askerî tarikatların papalığın Kutsal Topraklar dışındaki düşmanlarına karşı da kullanılmalarına neden olmuş, Tapınak ve Hospitalier şövalyeleri İber yarımadasında Müslümanlara karşı, Töton Şövalyeleri de Orta ve Doğu Avrupa’da sapkın görülen Hristiyanlara karşı mücadelede etkin rol üstlenmişler, bilhassa Töton Şövalyeleri Prusya ve Livonya’nın Hristiyanlaştırılmasında bayraktar olmuştur.²⁶

Bu tarikatların kuruluş tarihleri konusunda kesin tarihler vermek güçtür. Kuruluş tarihlerini haçlı seferleri öncesine, hatta milattan önceye kadar götüren iddialar²⁷ mevcut olsa da bu hususta herhangi bir delil yoktur.

Öte yandan bu askerî tarikatlar gerek mahiyet gerekse işlev yönünden Hristiyanlıktaki yaygın tarikatlardan farklıdır. Öncelikle askerî ve dinî hayatın birleşimi şeklindeki yapıları, mensuplarının büyük çoğunluğunun kilise mensubu olmayan kişiler olması, hatta Sisteryen ya da Benedikten gibi normal manastır tarikatlarının aksine bu kişilerin etkin rol üstlenmeleri yönüyle diğerlerinden ayrışır.²⁸ Bir anlamda işleyiş, kurallar, yaşam tarzı gibi konularda manastır tarikatlarıyla benzer özellikler gösterebilir de yeni misyonları, yeni kurallar ve organizasyon biçimi gerektirmiştir.

Bununla birlikte Krallığın ihtiyaçlarına büyük yardımı dokunan bu çözüm, ilerleyen dönemlerde doğrudan Krallığı tehdit eder hale gelmiştir. Zira Hittin Savaşı’nın ardından insan gücünün yanı sıra Krallık topraklarının neredeyse tamamen kaybedilmesi, kralın ve baronların gücüne büyük darbe indirmişti. Buna karşın Tapınak ve Hospitalier Şövalyeleri uluslararası kaynaklara sahip olduklarından Batı’dan aktardıkları finans ve insan gücü sayesinde kayıplarını diğer güç odaklarına göre kısa sürede

²⁴ Morton, *Teutonic Knights*, 107.

²⁵ Malcolm C. Barber, “The Order of Saint Lazarus and the Crusades”, içinde *Barber, Crusaders and Heretics*, c. XIII, 1995, 446.

²⁶ Forey, *The military orders*, 2.

²⁷ Forey, *The military orders*, 1; David Marcombe, *Leper Knights: the Order of St. Lazarus of Jerusalem in England, c. 1150 - 1544*, Studies in the history of medieval religion (Woodbridge: The Boydell Press, 2003), 6-7.

²⁸ Forey, *The military orders*, 2-3.

toparlayıp iktidar ortağı oldular.²⁹ Öyle ki dönem tarihçilerinden Matthew Paris'e göre Tapınak Şövalyelerinin toplam mülk sayısı 9.000, Hospitalier Şövalyelerinin toplam mülk sayısı ise 19.000'in üzerindeydi.³⁰ Kuşkusuz bu sayılar ispata muhtaç olsalar da en azından tarikatların Batılıların bakış açısıyla ne derecede zenginleştiklerini göstermeye kafidir.

Bu kurumların insan kaynağı incelendiğinde Aziz Thomas Tarikatı'nın ağırlıklı olarak İngilizlerden, Töton Şövalyelerinin Almanlardan, Tapınak ve Hospitalier Şövalyelerinin ise ağırlıklı olarak Fransızlardan müteşekkil olsa da Tapınakçıların yargılanması sırasında sorguya çekilen 75 biraderden 40'ının Fransa ve Provence bölgesinden, 11'inin İber Yarımadası'ndan, 10'unun Akdeniz havzasından -Kıbrıs, Mora ve Ermeniyye- 7'sinin İtalya'dan, 4'ünün İngiltere'den ve diğer 3'ünün de Almanya ve Orta Avrupa'dan tarikata katılmış olmaları, Tapınak ve benzeri bir nüfuz alanına sahip Hospitalier tarikatlarının uluslararası bir yapı olduklarını gösterir.³¹

1.1. Tapınak Şövalyeleri

İslâm kaynaklarında ya fakir anlamına gelen Süryanice kökenli kelimeye ya da Latince *dēvōtus* (âbid) kelimesine nispeten *Dâviyye*³² şeklinde geçen ve askerî tarikatların ilk örneği olan Tapınak Şövalyeleri (*militie Templi Jerosolimitani*) Kudüs'e hac için gelen Hristiyanları koruma amacıyla kurulmuştur. Kudüs'ün Haçlıların eline geçmesinin ardından hac için Kutsal Topraklara gelen Hristiyanların sayısı da artmıştır; buna karşın yolların güvensizliği Saewulf gibi dönem seyyahlarının da eserlerinde yer bulmuştur.³³ Aynı şekilde dönemin en önemli kaynaklarından Albertus Aquensis'in *Historia*'sı, hac amacıyla gelen bir kafilenin Müslümanların saldırısına uğrayıp 300 Hristiyan hacının öldürüldüğünden söz eder.³⁴ Nitekim bu amaç Tapınak Şövalyelerinin tüzüğünde de yer bulmuştur.³⁵ Bununla birlikte tarikatın³⁶ ne zaman kurulduğu sorusunun aynı derecede net bir cevabı yoktur. Dönem tarihçisi Willermus Tyrensis, Tarikat'ın, II. Baudouin döneminde, başlarında Hugh de Payns ve Godfrey de St. Omer'in (Gaufredus de Sancto Aldemaro) bulunduğu dokuz kişi tarafından 1118'de kurulduğunu³⁷ ve 1128 Troyes Konsili'nde de papalık tarafından onaylandığını aktarır.³⁸ Ancak Flander Kontu Thierry'nin Tarikat'a 1128 tarihli bağış kaydından hareketle Tapınakçıların kuruluş yılının 1120, Troyes Konsili'nin de 1129 tarihinde olduğu anlaşılır.³⁹ II. Baudouin'in, Hristiyanların Süleyman Mabedi (Tapınak) olarak adlandırdıkları Mescid-i Aksâ'nın (*Templum Domini*) bir kısmını onlara vermesiyle Tapınak Şövalyeleri adıyla bilinir oldular.⁴⁰ Troyes Konsili'yle papalık tarafından temel nizamnamesi ortaya konulan Tarikat, Kudüs Patrikliğine bağlıydı. Tarikat'ın tanınmasına en büyük katkı yapanlardan biri de dönemin en büyük din alimlerinden Aziz Bernard'dı. Kimi tarihçilere göre onun 1129 ila 1136 yılları arasında yazdığı *De laude Novae Militiae ad Milites Templi* adlı eseri

²⁹ Riley-Smith, *The Knights of St. John*, 1:89.

³⁰ Matthaeus Parisiensis, *Matthaei Parisiensis, monachi sancti Albani, Chronica maiora*, ed. Henry Richards Luard, c. 4, *Rerum Britannicarum medii aevi scriptores* 57 (London: Longman & Co., Paternoster Row; Trubner & Co., Ludgate Hill, 1877), 291.

³¹ Alan John Forey, "Recruitment to the Military Orders (Twelfth to Mid-Fourteenth Centuries)", *Viator* 17 (1986): 140.

³² Ramazan Şeşen, "Dâviyye ve İsbîtiyye", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 9, TDV Yayınları, Ankara 1994, 557.

³³ Denys Pringle, çev., *Three Pilgrimages to the Holy Land*, c. 41; *Corpus Christianorum. Continuatio mediaevalis* / 139, *Corpus Christianorum in translation* (Turnhout, 2022), 97.

³⁴ Susan B. Edgington, ed., *Historia Ierosolimitana*, Oxford Medieval Texts (Oxford: Clarendon Press, 2007), 881, <http://catalogue.bnf.fr/ark:/12148/cb410257423>.

³⁵ Judith M. Upton-Ward, çev., *The Rule of the Templars. The French Text of the Rule of the Order of the Knights Templar*, *Studies in the History of Medieval Religion* (Woodbridge, 1992), 179.

³⁶ Çeken bu terim yerine, tarikatın yapısı, işleyişi ve faaliyetleri göz önüne alındığında "örgüt" teriminin daha yerinde olduğunu belirtir. Bkz. Çeken, *Tapınak Şövalyeleri*, 10-11

³⁷ Willelmi Tyrensis, *Wilhelm von Tyrus (Guillaume de Tyr), Chronicon*, çev. Robert Burchard Constantijn Huygens, c. 63, *Corpus Christianorum. Continuatio mediaevalis* (Turnhout, 1986), 553.

³⁸ Upton-Ward, *The Rule*, 20.

³⁹ Malcolm Barber, *Tapınak Şövalyelerinin Tarihi - Yeni Şövalyelik*, çev. Berna Ülner (Kabalcı Yayınevi, 2006), 25-26.

Dönem tarihçilerinden Fulcherius Carnotensis'in 1127 yılını da kapsayan eserinde Tapınak Şövalyelerinden bahsetmemesini J. M. Upton-Ward, Tarikat'ın o dönemde henüz kayda değer bir oluşum haline gelmemiş olmasına bağlar. Bkz. Upton-Ward, *The Rule*, 2.

⁴⁰ Tyrensis, *Chronicon*, 63:553.

olmasaydı Tarikat edindiği itibara ve meşruiyete asla kavuşamazdı.⁴¹ Papa II. Innocentius'un 1139'da yayımladığı *Omne datum optimum* adlı fermanla imtiyazlı tarikat hüviyeti kazanıp doğrudan papalığa bağlandı.⁴² Aynı fermanla Tarikat'a, Müslümanlardan ele geçirecekleri tüm ganimete el koyabilme, kendi adlarına kilise, mezarlık ve hane kurabilme, her hanede bir rahip bulundurabilme, mensupları için şapel açabilme ve mensuplarını defnedebilme, üstadı tarikat mensupları arasından seçme ve her türlü aşar ve feodal vergiden muaf olma hakları tanınmıştı.⁴³

1.2. Hospitalier Şövalyeleri

Hospitalier Tarikatı'nın (*Hospitale Sancti Johannis Jerosolimitani*) ismi, "ağırlama" anlamına gelen Latince "*hospitium*" kelimesinden gelmektedir.⁴⁴ Dönemin İslâm kaynakları bu adı *İsbitâriyye* şeklinde kullanmışlardır.⁴⁵ Birinci Haçlı Seferi öncesinde Amalfili tüccarların talebiyle Kudüs'te kurulan, Benedikten Tarikatı'na bağlı manastır bünyesindeki Aziz John Hastanesi, tarikatın kökeninin dayandığı kurumdur.⁴⁶ Bu nedenle Saint (Aziz) John Tarikatı (Şövalyeleri) olarak da bilinirler. Krallığın ilk yöneticisi Godfrey'in *Hessilia* adında bir *casal*⁴⁷ ve Kudüs'teki iki fırını Tarikat'a bağışlaması⁴⁸, ilk kral Baudouin'in (Baldwin) 1101'deki Remle zaferinden elde ettiği ganimetin onda birini bağışlaması⁴⁹, nihayetinde 1112'de Kudüs Patriği Arnoul'un Tarikat'ı, Kilise'ye ödemesi gereken aşar vergisinden muaf tutması⁵⁰ Tarikat'ın sunduğu hizmetin yöneticiler nazarında da takdir gördüğünü ortaya koyar. Nitekim Tarikat, Papa II. Paschalis'in tasdiğiyle de bağımsız bir hüviyet kazanmış⁵¹, böylelikle Papa, sadece kendisine hesap verecek uluslararası dinî bir tarikatın ilk modelini ortaya çıkarmıştır.⁵²

Kutsal Topraklara gelen hacıların bakımını gaye edinen Tarikat, en önemli dönüşümünü Raymond de Puy'un üstad-ı âzamlığı döneminde (1120-1140) geçirmiştir.⁵³ 1160'ta Kudüs'ü ziyaret eden Johannes Herbipolensis'in ifadesiyle bu hastane, 2000 yataklık kapasitesi olan, hatta kimi zaman bir gecede 50'yi aşkın cenazenin çıkıp aynı sayıda yeni hastanın geldiği muazzam bir kompleks halini almıştı.⁵⁴ Nitekim Tarikat nizamnamesinde iki hastaya bir verilen koyun postu harmanı tarzı kıyafetten her yıl 1000 tane verildiği bilgisi, Johannes'in ifadesiyle örtüşmektedir.⁵⁵ Aynı şekilde 1180'li yıllara ait nizamnamede genel meclis kararıyla hastaneye her yıl 1500 *bezant* altın gibi oldukça yüksek bir meblağ bütçe ödenmesinden ve sadece hastaların yemesi için meyve, geyik, koyun, keçi, domuz ve tavuk yetiştirilen 6 *casal*ın ürünlerine hiçbir şekilde başka amaçla el sürülmemesinden bahsedilir.⁵⁶ Tüm

⁴¹ Upton-Ward, *The Rule*, 4-5.

⁴² Barber, *Tapınak Şövalyelerinin Tarihi - Yeni Şövalyelik*, 101.

⁴³ Sandro Bassetti, *I templari di Acquapendente: via Francigena e templari 1135-1310* (Vignate (MI), 2019), 134-39.

⁴⁴ "*hospitium*" <https://logeion.uchicago.edu/hospitium> (Erişim 06 Ağustos 2023).

⁴⁵ Şeşen, "Dâviyye ve İsbitâriyye", *DİA*, 9, 557.

⁴⁶ Tyrensis, *Chronicon*, 63:761. Tarikatın kökeninin çok daha öncesine dayandığını iddia eden rivayetler için bkz. Riley-Smith, *The Knights of St. John*, 1:32-37. Diğer yandan Riley-Smith'in, bu ilk hastanenin kendisine hangi kurumu model aldığı sorusuna cevap ararken öncelikle, Bizans İmparatoru II. Ioannes Komnenos tarafından on ikinci asırda, Kudüs Hastanesi'nden yaklaşık elli yıl sonra kurulan şifahaneyi sunması, sonrasında bunun oldukça geç bir örnek olduğunu kabullenip İslâm tıbbının örnek alınmış olduğunu adetâ mecburen kabullenmesi ayrı bir taraflı tarihçilik garabeti örneğidir. Bkz. Riley-Smith, *The Knights of St. John*, 1:335.

⁴⁷ *Casal*: En az yüz haneden müteşekkil ve yıllık vergisi yedi şilin olan yerleşim birimi. Bkz. Claude R. Conder, *The Latin Kingdom Of Jerusalem* (London: Committee of the Palestine Exploration Fund, 1897), 240.

⁴⁸ Joseph Delaville Le Roulx, *Cartulaire Général de L'ordre des Hospitaliers de Saint Jean de Jérusalem 1100-1310*, c. 1, (Paris, 1894), 1.

⁴⁹ Edgington, *Historia Ierosolimitana*, 584.

⁵⁰ Delaville Le Roulx, *Cartulaire 1*, s. 25-26.

⁵¹ Delaville Le Roulx, *Cartulaire, 1*, s. 29-30. Papalık fermanında, Vaftizci Yahya Kilisesi'nin yanında kurulmuş Kudüs *Xenodochium*'unun [Antik Yunancada *han* ya da *misafirhane*] kurucusu ve idarecisi Gerard olarak belirtilir.

⁵² Riley-Smith, *The Knights of St. John*, 1:43.

⁵³ Edwin James King, *The Rule Statutes and Customs of the Hospitallers, 1099-1310* (New York, NY, 1980), 2-3.

⁵⁴ John of Würzburg, *Description of the Holy Land / by John of Würzburg (A.D. 1160-1170.)*, çev. Aubrey Stewart, Palestine Pilgrims' Text Society 14 (London, 1890), 44.

⁵⁵ King, *The Statutes*, 38.

⁵⁶ Susan B. Edgington, "Administrative Regulations for the Hospital of St John in Jerusalem Dating from the 1180s", *Crusades* 4 (2005): 27.

bu sayılar darüşşifa hizmetlerinin kapsamını ortaya koymaya yeterlidir. Hastanede ayrıca öksüz ve yetim çocukların kabul edilip bakımının sağlandığı bir bölüm de mevcuttu.⁵⁷ Dört hekimin görev yaptığı hastanede hekimlerin farklı hastalıkları teşhis edebilecek, uygun ilacı hazırlayabilecek, hatta idrar tahlili yapabilecek yetkinlikte olmaları gerekiyordu.⁵⁸ Tüm hastaların istihkakı ve ihtiyaçlarının dikkate alındığı nizamnamelerde doğacak bebekler için beşiklerin bulundurulması bile ihmal edilmemişti.⁵⁹ Hastanede bunlara ek olarak fakirlere dağıtılmak üzere eski ayakkabıların tamirini yapan bir ayakkabıcı, eski kıyafetlerin onarımını yapan üç görevli ve yine eski cüppelerin tadilatında çalışan iki görevli istihdam ediliyordu.⁶⁰ Fırın, ocak, aşevi, mezarlık, ahır gibi tamamlayıcı bileşenlerle bu hastane ırkına ya da sosyal statüsüne bakılmaksızın [cüzamlılar hariç] kadın-erkek herkese sağlık, fakirlere de barınma ve iâşe hizmeti veriyordu.⁶¹ Bununla birlikte İkinci Krallık döneminde Akkâ'daki hastanenin selefinin şöhretine hiçbir zaman ulaşamadığı söylenir.⁶² Diğer yandan sözü edilen kapasitenin büyüklüğüne karşın sadece 4 hekimin görev yapması, hastane hizmetlerinden ziyade hastalar ve yoksullar için bakımevi hizmetinin ön planda olduğunu ortaya koyar. Dolayısıyla Hospitalier Hastanesi'ni, çağdaşı ya da öncülü İslâm bîmâristanlarıyla mukayese etmemek gerekir.

Hospitalier Tarikatı'nın ne zaman askerî mahiyet kazandığı ise oldukça muğlaktır. Bu konuda kesin bulgular 1160'lı yılları işaret etse de birçok tarihçi dönüşümün 1120'li⁶³ ya da 1130'lu⁶⁴ yıllarda gerçekleştiği görüşündedir. 1120'lerin başlarında bizzat Üstad Raymond de Puy'un yazdığı mektupta geçen "*cum omni clero et sancto populo qui illic militamus ad honorem Dei* (orada Tanrı'nın onuru için savaşan tüm din adamları ve kutsal insanlar)"⁶⁵ ifadesi ve 1126 tarihli kayıttaki şahitlerden birinin Hospitalier *Konnetabl* olması⁶⁶, Tarikat'ın bu dönemde askerî mahiyet kazandığının en önemli önemli delilleri olarak düşünülmüştür.⁶⁷ Bu görüşe göre *konnetabl* makamı, ilerleyen dönemdeki mareşallik makamının öncülü, dolayısıyla askerî bir unvan olduğundan bu kayıt Tarikat'ın söz konusu tarihte dönüşümü gerçekleştirmiş olduğunu ortaya koyar. Bununla birlikte makamın sadece haralardan sorumlu olması ya da alt düzey görevlilerden biri olması da mümkündür.⁶⁸ Raymond de Puy'un mektubunda ise Riley-Smith'in de itiraz ettiği gibi savaşmak ifadesinin mecazi mi asıl anlamında mı olduğunu anlamak imkansızdır.⁶⁹

Öte yandan hem Hospitalier hem de Tapınak şövalyelerinin 1148'de, İkinci Haçlı Seferi'nin hedefinin neresi olması gerektiğine karar vermek için toplanan *curia regis* (kraliyet meclisi) oturumuna katılmış olmaları, dönüşümün bu tarihte çoktan gerçekleştiğinin en önemli delilidir. Diğer yandan Hospitalier Şövalyelerin askerî faaliyetlere başlama tarihi konusunda en büyük delil, Kral Foulque'nin henüz 1136 yılında kraliyet savunmasında çok önemli kalelerden biri olan Beyt Cibrin (Beyt Cibelin) Kalesi'ni Tarikat'a vermesidir.⁷⁰ Benzer şekilde Trablus Kontu II. Raymond, 1142 tarihli bağış kaydıyla, Müslümanların kontrolündeki Rafaniye, Montferrand, Mardabech ve Ba'rin'deki tüm lortluk haklarını ve aralarında meşhur Krak des Chaveliers'in de olduğu bir dizi kaleyi Hospitalier Şövalyeleri'ne devretmiştir.⁷¹ Savunmasız bölgelerin iktâ sahiplerinin, korumaya maddi kaynaklarının

⁵⁷ King, *The Statutes*, 38.

⁵⁸ King, *The Statutes*, 35, 38.

⁵⁹ King, *The Statutes*, 35-39.

⁶⁰ King, *The Statutes*, 39.

⁶¹ Jochen Burgdorf, *The Central Convent of Hospitallers and Templars: History, Organization, and Personnel (1099,1120-1310)*, History of Warfare 50 (Brill Academic Publishers, 2008), 29-30.

⁶² Riley-Smith, *The Knights of St. John*, 1:332.

⁶³ King, *The Statutes*, 3; Burgdorf, *The Central Convent*, 43.

⁶⁴ Riley-Smith, *The Knights of St. John*, 1:52.

⁶⁵ Delaville Le Roulx, *Cartulaire 1*, s. 38-39.

⁶⁶ Delaville Le Roulx, *Cartulaire 1*, d. 71.

⁶⁷ Edwin James King, *The Knights Hospitallers in the Holy Land* (London, 1931), 32.

⁶⁸ Riley-Smith, *The Knights of St. John*, 1:53; Alan John Forey, "The militarisation of the Hospital of St. John", *Studia monastica* 26 (1984): 77.

⁶⁹ Riley-Smith, *The Knights of St. John*, 1:53; Forey, "Militarisation", 80.

⁷⁰ Delaville Le Roulx, *Cartulaire 1*, s. 97-98.

⁷¹ Delaville Le Roulx, *Cartulaire 1*, s. 116-18.

yeterli olmadığı yerleri askerî tarikatlaraya vermeleri Krallıkta rutin bir uygulamaydı.⁷² Örneğin 1261’de Arsûf Hâkimi Balian d’İbelin, Memlûk tehdidine karşı hâkimiyet bölgesini koruyamayacağını farkına vararak topraklarını Hospitalier Şövalyeleri’ne kiralamıştı.⁷³ Ancak bu aşamada Tarikat’ın mezkur kaleleri doğrudan kendi mensuplarıyla değil, paralı asker istihdam etme yoluyla savunmasının da ihtimaller arasında olduğu iddia edilse⁷⁴ de monarşinin en güçlü, askerî tarikatların ise henüz kuruluş aşamasında olduğu İlk Krallık döneminde bizzat kralın ya da Trablus Kontu’nun böyle bir adım atması pek makul gözükmemektedir. Ayrıca sözü edilen kalelerin doğrudan sıcak çatışmaların yaşandığı sınırlarda olması, sadece hayır amaçlı bir kurumun bu kalelerin, daha doğrusu Krallık sınırlarının müdafaasını ne derecede yapabileceği sorusunu akla getirir. Bunun yanında paralı asker istihdamının insan gücü eksikliğini çözdüğü varsayılırsa askerî tarikatların varlık sebebi ortadan kalmış olur; zira bu durumda Krallık yöneticileri ya da baronlar da aynı yöntemle sorunu halledebilirlerdi. Şayet tarikatların maddi gücü nedeniyle paralı asker istihdamını ancak onların yapabileceği için kalelerin onlara verildiği düşünülürse, sözü geçen dönemde hiçbir askerî tarikatın böylesi bir maddi güce ulaşmadığı görülebilir. Sonuç olarak bahsedilen iktâların devrinin en makul açıklaması, Tarikat’ın 1130’ların ortalarında kayda değer bir askerî güç haline dönüşmüş olmasıdır.

1.3. Töton Şövalyeleri

Töton Şövalyelerinin (*Sancte Marie Teutonicorum Jerosolimitane*) kuruluşuna dair iki açıklama mevcuttur; bunlardan ilki Jacques de Vitry’nin kitabında geçen, Kudüs’ün Haçlılar tarafından ele geçirilişinin ardından Kutsal Topraklara gelen Alman kabilelerinin dillerini bilmedikleri toplum içerisinde yaşadıkları zorluklar karşısında bu kişilere sağlık ve barınma hizmeti sunmak isteyen bir Alman çiftin kurduğuna dair açıklamadır.⁷⁵ Nitekim Hospitalier Tarikatı, bu açıklamayı gerekçe göstererek Töton Şövalyeleri üzerinde otorite kurmak istemişse de Töton Şövalyeleri kendilerinin tamamen yeni bir yapı oldukları gerekçesiyle bu iddiaya karşı çıkmışlardır. Ancak papalığın genelde bu talebi olumlu bulması, o dönemde de benzeri bir kanaatin olduğunu ortaya koyar. Zira Papa II. Celestinus, 1143 ‘te yayımladığı fermanla kendi dillerini kullanma, yöneticilerini ve çalışanlarını seçme hakları saklı kalmak kaydıyla Alman Hastanesini Hospitalier Üstadı Raymond du Puy’un kontrolüne vermiştir.⁷⁶ Diğer açıklamaya göre ise Tarikat’ın temeli, 1190’da Üçüncü Haçlı Seferi ordusunun Akkâ’yı muhasara altına aldığı sırada Bremen ve Lübeck’ten gelen bir grup haçlının, gemilerinin yelkenlerini kullanarak üstünü kapattıkları derme çatma bir sahra hastanesiyle atılmıştır.⁷⁷ Nitekim Tarikat’ın nizamnamesinde de kuruluş şekli ve tarihi bu şekilde belirtilir.⁷⁸ 1196’da papalık, “Kudüs Azize Meryem Alman Hastanesi” şeklinde tanımladığı bu müesseseye papalık himayesi, vergi muafiyeti ve kendi üstadını seçme hakkı verdi.⁷⁹ Alman baronların, kendileri yurtlarına döndükten sonra Kudüs’ün geri alınması için onlar adına mücadele edecek bir yapıya ihtiyaç duyulduğu gerekçesiyle bu Alman Hastanesi’ni, askerî yapıya dönüştürme talebi, 1199’da Papa III. Innocentius’un, hayır ve yardım faaliyetlerinde Hospitalier Tarikatı’nı, askerî müessese olarak da Tapınak Şövalyelerini kendilerine

⁷² Riley-Smith, *The Knights of St. John*, 1:55-57.

⁷³ Steven Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, c. 3 (Ankara: Türk Tarih Kurumu, 2008), 270.

⁷⁴ Riley-Smith, *The Knights of St. John*, 1:57, 59.

⁷⁵ Jacques de Vitry, *The History of Jerusalem: A. D. 1180*, çev. Aubrey Stewart, Palestine Pilgrims’ Text Society (London, 1896), 54-56.

⁷⁶ Charles Savona-Ventura, *The Order of Saint Lazarus Cartulary Volume I: 12th – 14th centuries*, c. 1 (San Gwann, Malta: The Office of the Grand Archivist & Historian Military and Hospitaller Order of Saint Lazarus of Jerusalem, 2014), s. 123-25.

⁷⁷ Indrikis Sterns, *The Statutes of the Teutonic Knights. A Study of Religious Chivalry University of Pennsylvania* ([University of Pennsylvania], 1969), 17-18; Nicholas Edward Morton, *The Teutonic Knights in the Holy Land, 1190-1291* (Woodbridge: Boydell & Brewer, 2009), 1, 10. Günümüzde genel kabul, iki kurumun aralarında bağlantı olmadığı yönündedir. Bkz. Morton, *The Teutonic Knights*, 4-5. Alman Hastanesi’ne yapılan bağışlara ait kayıtlar için bkz. Ernst Gottfried Wilhelm Strehlke, *Tabulae Ordinis Theutonici, ex tabularii regii Berolinensis codice potissimum* (Berlin, 1869), 1-22.

⁷⁸ Sterns, *The Statutes of the Teutonic Knights*, 201.

⁷⁹ Strehlke, *Tabulae Ordinis Theutonici, ex tabularii regii Berolinensis codice potissimum*, 264-66. Aslında benzer muafiyetleri ve imtiyazları içeren 1191 tarihli bir başka ferman da mevcuttur, ancak Strehlke bu ilk fermanın gerçek olmadığını görüşündedir. Bkz. Sterns, *The Statutes of the Teutonic Knights*, 19.

örnek almaları talimatıyla cevaplandırıldı.⁸⁰ Dolayısıyla diğer askerî tarikatlardan farklı olarak Töton Şövalyelerinin kuruluş gerekçesi, Kudüs'ü geri almaktır.⁸¹ Böylece Akkâ'daki Tapınak Şövalyeleri karargâhında toplanan Alman soylular ve yerel baronlar Henry Walpot adında bir Tapınak Şövalyesini Töton Şövalyelerinin üstatlığına seçtiler ve Tapınak Kanunu'nun bir kopyasını verdiler.⁸² Böylelikle gerek Suriye'de gerekse Prusya cephesinde iz bırakacak örgüt kurulmuş oldu. İndrikis Sterns, Kudüs'te ve Akkâ'da kurulan Alman hastaneleri arasındaki farklılıkları, ilkinin hasta ve yoksul hacıların, ikincisinin ise hasta haçlıların bakımı için, ilkinin Alman tüccarlar, ikincisinin ise Alman haçlılar tarafından kurulduğu, son olarak da ilkinin askerî mahiyet kazanıp kazanmadığına dair herhangi bir bilgi olmamasına karşın Akkâ Alman Hastanesi'nin kuruluşundan yaklaşık sekiz yıl sonra askerî tarikata dönüşmesi şeklinde sıralar.⁸³

Töton Şövalyeleri, nihayetinde dinî bir müessese olduğundan papalığa, bir Alman kurumu olduğundan Kutsal Roma İmparatoru'na bağımlıydı. Dolayısıyla hem papalıktan⁸⁴ ve İmparatorluktan⁸⁵ elde ettiği imtiyazlarla hem de hizmet verdiği haçlılardan⁸⁶ edindiği bağış ve hediyelerle kısa sürede büyüdü. Bilhassa Hermann von Salza'nın üstatlığı döneminde (1210-1239), üstadın diploması ve yönetim alanlarındaki eşsiz becerileri, Tarikat'ın hamisinin dönemin en kudretli gücü Alman İmparatoru olması ve papalığın Kutsal Savaş konusunda imparatoru sancaktar olarak görmesi nedeniyle kısa sürede Doğu Akdeniz'den Ermeniyeye, İtalya, Sicilya'ya kadar ve imparatorluk topraklarında arazileri ve emlaki olmuştu.⁸⁷ Beşinci Haçlı Seferi tam bir felaketle sonuçlanmasına rağmen Töton Şövalyeleri bu seferde büyük şöhret kazandı.⁸⁸ Nitekim bozgunla sonuçlanan sefer sonucunda Eyyûbîlerle yapılan anlaşmanın teminatı olarak Müslümanlara rehin verilen, aralarında Tapınak ve Hospitalier üstad-ı âzamlarının da olduğu yirmi dört kişiden biri de dönemin Töton Şövalyeleri Üstad-ı Âzamı Hermann von Salza'ydı.⁸⁹ Aynı şekilde anlaşma gereği Dimyat'ı Eyyûbî sultanına teslim edenler de Tapınak ve Töton üstad-ı âzamlarıydı.⁹⁰ Üstadın hem rehine hem de temsilci rehine olarak seçilmesi gerek Müslümanlar gerekse haçlılar nazarında ne kadar önemli biri olarak görüldüğünün göstergesidir. Dolayısıyla görüleceği üzere Töton Şövalyeleri hem sahada hem de diploması alanında bu dönemde büyük itibar kazanmıştır. Bu yükselişin derecesini en güzel şekilde, Hermann von Salza'nın üstatlık makamına oturduğu dönemde Tarikat'ın vaziyeti ortaya koyar. Hermann von Salza'nın üstatlığa seçildiği dönem, "...tarikatımın benim önderliğim sırasında, bırakın daha çoğunu, silahlı on şövalye biraderi idame ettirebilecek güce ulaşması halinde tek gözümden vazgeçerim," dediği iddia edilir.⁹¹ Aynı kronik yazarına göre bu dua karşılık bulmuş ve Hermann von Salza öldüğünde Töton Şövalyeleri iki bin biradere ulaşmıştır.⁹² Her ne kadar bu iki sayı da temkinli yaklaşımı gerektirse de tarikatın gelişimi konusunda fikir verebilir. Ancak Tarikat beşinci Haçlı Seferi'ndeki çarpışmalarda büyük zayıflık vermiş, askerî gücü büyük oranda azalmıştır.⁹³ Bilhassa 1244 La Forbie Muharebesi, Kudüs Krallığı, dolayısıyla tüm askerî tarikatlar için olduğu gibi Töton Şövalyeleri için de ağır bir darbe olmuştur. Kudüs Patriği'nin ve Rothelin yazmasının ifadesine göre Tarikat'ın bu savaştan üçü dışında tüm

⁸⁰ Strehlke, *Tabulae Ordinis Theutonici, ex tabularii regii Berolinensis codice potissimum*, 266; Burgdorf, *The Central Convent*, 120; Morton, *Teutonic Knights*, 12-13; Nicolaus von Jeroschin, *The Chronicle of Prussia: a History of the Teutonic Knights in Prussia, 1190-1331 / Nicolaus von Jeroschin*, ed. Mary Fischer (London, 2021), 31.

⁸¹ Morton, *Teutonic Knights*, 3, 10.

⁸² Sterns, *The Statutes of the Teutonic Knights*, 20-21.

⁸³ Sterns, *The Statutes of the Teutonic Knights*, 23.

⁸⁴ Morton, *Teutonic Knights*, 26; von Jeroschin, *The Chronicle of Prussia*, 31-32.

⁸⁵ Morton, *Teutonic Knights*, 28-30.

⁸⁶ Morton, *Teutonic Knights*, 18-20.

⁸⁷ Morton, *Teutonic Knights*, 30.

⁸⁸ Morton, *Teutonic Knights*, 31.

⁸⁹ John J. Gavigan, *Christian Society and the Crusades, 1198-1229* (University of Pennsylvania Press, 1971), 132.

⁹⁰ Gavigan, *Christian Society and the Crusades*, 133-34.

⁹¹ von Jeroschin, *The Chronicle of Prussia*, 36.

⁹² von Jeroschin, *The Chronicle of Prussia*, 37.

⁹³ Morton, *Teutonic Knights*, 33.

askerleri öldürülmüştür.⁹⁴

Öte yandan sefer sonrasında Tarikat'ın yaralarını sarması ve eski gücüne kavuşması için papalık âdeta koşulsuz ve hudutsuz bir destek sağlamıştır. Bu dönemde Papa Honorius'un Töton Şövalyeleri için yayımladığı imtiyaz fermanlarının sayısı 57'i bulur.⁹⁵ Bir vassalın ölümü halinde emlakının üçte birinin Tarikat'a devri, vergi muafiyeti, Tarikat'ın sadaka toplamasına engel olan diğer kilise mensuplarının bundan men edilmesi gibi imtiyazların dikkat çekici hususu, Töton Şövalyelerinin de bu fermanlarla Tapınak ve Hospitalier şövalyeleriyle aynı statüye yükselmiş olmasıdır.⁹⁶ Bununla birlikte papalığın bu fermanları, çoğunun II. Friedrich'in taç giymesinden sonra yayımlandığından hareketle, İmparator'un baskısı/ricasıyla yayımladığı iddiası da dikkate değerdir.⁹⁷ Tarikat'ın bu dönemde kazandığı itibarın bir diğer örneği, nizamnamesinin doğruca yeni kurulan Akkâ Aziz Thomas Şövalyelerine uyarlanmasıdır.⁹⁸

1.4. Aziz Lazarus Şövalyeleri

Aziz Lazarus Tarikatı, ilkin cüzzamlı hastaların bakımı ve iâşesi amacıyla kurulmuş, ardından muhtemelen Akkâ döneminde askerî mahiyet kazanmış bir örgüttür. Ancak Tarikat'ın tarihinde çok mühim bir yere sahip bu iki tarih için kesin bir zaman vermek güçtür. Günümüzde vakıf olarak varlığını sürdüren Tarikat'ın tarihçesinde, Kudüs'ün Haçlılarca ele geçirilmesinden önce 1098'te, şehir surlarının dışına kurulduğu savunulmaktadır.⁹⁹ Hatta tarikatın internet sayfasında ilginç bir ayrıntı verilmiş, Aziz Lazarus Tarikatı'nın diğer askerî ve dinî tarikatların aksine Katolik Latin Kilisesi'nin değil, Doğu Ortodoks Kilisesi'nin himayesinde kurulduğu ve bu sırada Kudüs Rum-Melkit Patriği'ne bağlı Ermeni keşişlerin hizmet verdikleri iddia edilmektedir.¹⁰⁰

Öte yandan kuruluş tarihi olarak çok daha öncesini işaret eden iddialar da mevcut olsa da bunların temelinde muhtemelen Tarikat'ın kadim geçmişe sahip olduğu teziyle saygınlık kazandırma çabasıdır.¹⁰¹ Zira günümüze dek ulaşabilen az sayıda kilise kayıtlarında Aziz Lazarus tarikatından bahseden en erken atıf, 1130'lu yıllara aittir.¹⁰² Buradan hareketle Tarikat'ın 1130'lu yıllarda müesses olduğu konusunda tereddüt olmadığı söylenebilir. Bundan kısa bir süre sonra 1142 yılında Kudüs Kralı Folque, Kraliçe Melisende ve oğulları Baudouin'in onayıyla "Zeytin Dağı'yla, Ürdün Nehri'ne giden yoldaki Kızıl Sarnıç arasındaki mülkü" Aziz Lazarus Kilisesi'ne bağışlamıştır.¹⁰³

Aralarında 1154 tarihinde Taberiye Kontesi Ermengrade'nin¹⁰⁴, 1155'te Askalân Kontu Amaury'nin¹⁰⁵, aynı yıl İngiltere Kralı II. Henry'nin¹⁰⁶, 1159'da Kudüs Kraliçesi Melisende'nin¹⁰⁷, yine

⁹⁴ Janet Shirley, *Crusader Syria in the Thirteenth Century: the Rothelin Continuation of the History of William of Tyre with Part of the Eracles or Acre text*, Crusade Texts in Translation (Aldershot, 1999), 65; Salimbene de Adam, *Cronica / Salimbene de Adam*, ed. Giuseppe Scalia, c. 1, Scrittore d'Italia (Bari, 1966), 255.

⁹⁵ Hatta kimi tarihçiler bu sayıyı 109 olarak verir. Bkz. Morton, *Teutonic Knights*, 37.

⁹⁶ Morton, *Teutonic Knights*, 38.

⁹⁷ Morton, *Teutonic Knights*, 40-41.

⁹⁸ Lucien Auvray, *Les registres de Grégoire IX. Recueil des bulles de ce pape, publiées et analysées d'après les manuscrits originaux des Archives du Vatican*, c. 2, Bibliothèque des Ecoles Françaises d'Athènes et de Rome 2 (Paris, 1907), 254.

⁹⁹ "The Order of Saint Lazarus of Jerusalem", History, erişim 19 Haziran 2023, http://www.orderofsaintlazarus.com/ordre.php?lng=en&id_rub=1; "History of the Order of Saint Lazarus", The Grand Priory of America, erişim 14 Mayıs 2023, <https://www.st-lazarus.us/about/history/>.

¹⁰⁰ The Order of Saint Lazarus of Jerusalem, "The Order of Saint Lazarus of Jerusalem-History".

¹⁰¹ Marcombe, *Leper Knights*, 13.

¹⁰² Marcombe, *Leper Knights*, 7.

¹⁰³ *The Cartulary, Cartulaire I*, s. 8; Barber, "The Order of Saint Lazarus and the Crusades", 440; Arthur Comte de Marsy, *Fragment d'un Cartulaire de l'Ordre de S. Lazare en Terre Sainte* (Genova, 1883), 5-6.

¹⁰⁴ Marsy, *Cartulaire*, 14-15.

¹⁰⁵ Marsy, *Cartulaire*, 15-16.

¹⁰⁶ Delaville Le Roulx, *The Cartulary*, Vol 1:26-29.

¹⁰⁷ Marsy, *Cartulaire*, 17.

1159'da Geofroy de Tort'un¹⁰⁸, 1160'da Kayseriye Senyörü Hugh'un¹⁰⁹, 1161'de Kudüs Kraliçesi Theodora'nın¹¹⁰, 1164'te Beyrut Senyörü Walter Brisebarre'nin¹¹¹, 1164'te¹¹², 1171'de¹¹³ ve 1174'te Kral Amaury'nin¹¹⁴, 1168'de Montreal Senyörü Walter'ın, 1169'da İbelin Senyörü Hugh'un¹¹⁵, 1170'de Celile Prensi Walter'ın¹¹⁶ ve 1185'te Trablus Kontu Raymond'ın¹¹⁷ da olduğu çok sayıda kraliyet mensubu ve asilzadenin, hatta Batılı hükümdarların başlılarıyla Tarikat, hatırı sayılır bir maddi güce ulaşmıştır. Kuşkusuz bu maddi güç, artık o dönem ölçütlerinde küresel denilebilecek selefleri Tapınak ve Hospitalier Şövalyeleriyle kıyaslanmaktan uzak oldukça mütevazı ölçüdedir.

1187'deki Hittin Savaşı'nın ardından tamamen savunmasız kalan Kudüs de Müslümanların eline geçince Haçlıların Akkâ'da merkezlenmesiyle Aziz Lazarus Tarikatı da Akkâ'ya taşındı. Bu konuda herhangi bir kesin bulgu olmamasına rağmen bu yer değişikliğinin Kudüs'ün düşüşünden kısa süre sonra gerçekleştiği söylenebilir. Nitekim Tarikat'ın Akkâ'daki merkezi, kenarkent Montmusard'ın dış surlarına yakındır.¹¹⁸ Montmusard, bilhassa Kudüs'ün düşüşünden sonra yoğunlaşan Akkâ nüfusunun eski şehir surları içine sığmamasıyla surların hemen dışında oluşan kenarkentti. Bu durum, zamanında Kudüs'te de gözetilen, cüzzam hastalarını halktan izole tutma düşüncesiyle de örtüşmektedir. Ayrıca on üçüncü asırda Akkâ'da yaşamış "Surlu Tapınakçı'nın" ifadesi ve on dördüncü asır başları şehir haritaları Montmusard'daki Aziz Lazarus Kapısı'nın mevcudiyetini ortaya koyarak tarikatın on ikinci asrın başlarında şehirde mevcudiyetini desteklemektedir.¹¹⁹

Aziz Lazarus Tarikatı'nın ne zaman askerî yapıya dönüştüğüne dair de kesin bir bulgu yoktur. Cüzzam hastalığının kuluçka döneminin bazen on yıllar sürmesi ya da hastalık teşhisi konulmuş kişilerin uzun yıllar boyunca kendi ihtiyaçlarını rahatlıkla giderecek güç ve kuvvette olması, büyük olasılıkla Krallığın şiddetle insan gücüne ihtiyaç duyulduğu dönemde bu cüzzamlı şövalyelerden de istifade etme düşüncesini doğurmuştur. Bu düşüncenin ne zaman uygulamaya konulduğuyla ilgili kesin bir tarih verilemese de Tarikat'ın günümüzdeki uzantısı vakfa ait tanıtım yazısında bu dönüşümün 1123 yılında başladığı iddia edilmektedir; öte yandan bu iddiayı teyit edecek herhangi bir bulgu yoktur.¹²⁰ Bununla birlikte Papa IV. Alexander'ın (1254-1261) yayımladığı 1257 tarihli ferman, bu dönüşümün on üçüncü asrın ortasında tamamlanmış olduğunu kesin biçimde ortaya koyar. IV. Alexander, bu belgede tarikatın üstadına, "*Magistro et fratribus domus militate Leprosorum S. Lazari Jerosolymitanae* (Kudüs Aziz Lazarus cüzzamlı askerleri evinin biraderlerine ve üstadına)"¹²¹ şeklinde hitap eder.

Aziz Lazarus Şövalyelerinin katıldığı bilinen üç çarpışmada vardır. Bunlar 1244'teki La Forbie Muharebesi, Kral Louis'nin ilk haçlı seferi ve 1252'deki Remle Savaşı'dır. Salimbene de Adam'ın *Cronica*'sında, 1240-1254 döneminin Kudüs Patriği Robertus mektubunda 1244 Remle Muharebesi'nde Haçlıların yaşadığı hezimetin boyutlarını aktarırken "*Aziz Lazarus Hanesinden cüzzamlı askerlerin tamamının öldürüldüğünü*,"¹²² bildirir. Yine Tarikat'ın Kral IX. Louis'nin Haçlı Seferi'ne katıldığı ve haçlı ordusunun kalanıyla beraber "darmadağın" olduğu kaydı, Matthew Paris'in *Chronica Majora* adlı

¹⁰⁸ Marsy, *Cartulaire*, 18.

¹⁰⁹ Marsy, *Cartulaire*, 18-19.

¹¹⁰ Marsy, *Cartulaire*, 20-21.

¹¹¹ Marsy, *Cartulaire*, 21.

¹¹² Marsy, *Cartulaire*, 22.

¹¹³ Marsy, *Cartulaire*, 26-27.

¹¹⁴ Marsy, *Cartulaire*, 27-28.

¹¹⁵ Marsy, *Cartulaire*, 24-25.

¹¹⁶ Marsy, *Cartulaire*, 25-26.

¹¹⁷ Marsy, *Cartulaire*, 29-30.

¹¹⁸ "Bodleian Library MS. Tanner 190, Fols. 207r", erişim 26 Nisan 2024, <https://digital.bodleian.ox.ac.uk/objects/d7c9a794-10bc-4ecb-a0cd-ee12a550e5f4/>.

¹¹⁹ Paul F. Crawford, çev., *The "Templar of Tyre" Part III of the "Deeds of the Cypriots"*, Crusade Texts in Translation (Florence: Taylor and Francis, 2003), 107.

¹²⁰ The Order of Saint Lazarus of Jerusalem, "The Order of Saint Lazarus of Jerusalem".

¹²¹ Pope Alexander IV, "Bullae Papae Alexander IV: Magistro et fratribus domus militie Leprosorum Sancti Lazari Jerosolimitane", 22 Kasım 1257, <https://www.um.edu.mt/library/oar/handle/123456789/2402>.

¹²² Salimbene de Adam, *Cronica / Salimbene de Adam*, 1:255.

eserinde geçer.¹²³ Son olarak Kral IX. Louis'nin seneşali Jean de Joinville, yine aynı haçlı seferi sırasında Aziz Lazarus Şövalyeleri Üstadı'nın giriştiği bir yağma akınından bahseder. Joinville'e göre bu akında Aziz Lazarus Şövalyelerinden dördü hariç hepsi öldürülmüştür.¹²⁴ Son olarak Tarikat, Akkâ'nın 1291'deki muhasarası sırasında şehrin savunulmasında görev almış, merkezlerinin konumu gereği Montmusard'ın en kuzey kısmının müdafaasında Tapınak Şövalyelerine destek vermekle görevlendirilmiştir. Ancak nihai Memlûk taarruzu esnasında şövalyelerin tamamı öldürülmüştür.¹²⁵ Sonuç olarak Aziz Lazarus Şövalyelerinin tüm bu çarpışmalarda ağır kayıplar vermeleri, tarikatın askerî açıdan oldukça başarısız olduğunu göstermektedir.

1.5. Akkâ (Canterbury'li) Aziz Thomas Şövalyeleri

Akkâ Aziz Thomas Tarikatı (*Hospitalis Sancti Thomae martyris Acconen*), Kutsal Topraklarda kurulan askerî tarikatlar içerisinde en az bilinenlerdendir. Tarikat'ın kim tarafından kurulduğuna dair rivayetlerde kişiler farklı olsa da bunların büyük bölümü aynı noktada birleşir. Tarikat, Üçüncü Haçlı Seferi için Akkâ'ya denizyoluyla giden İngiliz Diceto'lu Ralph'in (Radulfi de Diceto) rahibi Willermus¹²⁶, Canterbury Başpiskoposu Hubert Walter¹²⁷ ya da bizzat İngiltere Kralı I. Richard¹²⁸ tarafından, yolculuk sırasında yaşadıkları hayati tehlikeler karşısında Akkâ'ya sağ salim varmaları halinde Aziz Thomas adına bir şapel ve mezarlık kurmayı adamlarıyla kurulmuştur. Forey ya da Pringle'in savundukları gibi rivayetin doğru olması ve adak sahibinin tek kişi değil de mezkûr üç kişinin ortak yemini olması da mümkündür¹²⁹; ancak papalık fermanında kurucu olarak tek kişinin adı geçer. Papa IX. Gregorius'un fermanına göre Aziz Thomas Tarikatı, İngiltere Kralı Richard tarafından hayır amaçlı kurulmuştur.¹³⁰ Tarikata adını veren Aziz Thomas ise Canterbury Başpiskoposluğu döneminde Kilise'nin çıkarları hususunda dönemin İngiltere Kralı II. Henry'le ters düşen ve kralın destekçileri tarafından Canterbury Katedrali'nde katledilen Thomas Becket'tir.¹³¹ Bu nedenle bazı araştırmacılar Tarikat'ın kuruluşunun, Thomas Becket'in katlinden dolayı Kral Henry'nin kefarete gereği Kutsal Topraklarda 200 şövalye buldurmasına hatta doğrudan cinayete müdahil olan kişilerin kefarete amacıyla Kutsal Topraklara gelmesine dayandığını ortaya atmıştır.¹³² Bunun dışında Tarikat'ın kökenini, Becket ailesine dayandıran görüşler de mevcut olmakla birlikte tarihi kayıtlar aksini göstermektedir.¹³³ Dolayısıyla Töton Şövalyelerinde olduğu gibi Akkâ Aziz Thomas Tarikatı'nın da Üçüncü Haçlı Seferi sırasında, yoksullara hizmet amacıyla kurulduğu söylenebilir.

Tarikatların mevcudiyetlerinin en önemli dayanak noktası aldıkları bağış olduğu için Aziz Thomas Tarikatı faaliyet alanını genişletecek bağış miktarını hiçbir zaman elde edememiştir. Bununla birlikte İngiltere, Fransa ve Kudüs Krallığında cüzi miktarda emlak sahibi olmuştur.¹³⁴ Akkâ'daki Aziz

¹²³ John Allen Giles, *Matthew Paris's English History*, c. 1 (London: Henry G. Bohn, 1852), 409.

¹²⁴ Geoffroy de Villehardouin, *Chronicles of the crusades / by Villehardouin & de Joinville*, çev. Frank Marzials, Everyman's Library, (London, 1908), 271.

¹²⁵ Crawford, *Templar of Tyre*, 110-17.

¹²⁶ Radulfi de Diceto, *Radulfi de Diceto decani Landoniensis opera historica: The Historical Works of Master Ralph de Diceto, Dean of London*, ed. William Stubbs, c. 68, *Rerum Britannicarum medii aevi scriptores* (London, 1876), 80-81; Sir John Watney, *Some Account Of The Hospital Of St. Thomas Of Acon, In The Cheap, London, And Of The Plate Of The Mercers' Company*, Blades (London: Legare Street Press, 1906), 1-2; Matthaeus Parisiensis, *Matthaei Parisiensis, monachi sancti Albani, Chronica maiora*, ed. Henry Richards Luard, c. 2, *Rerum Britannicarum medii aevi scriptores* (London: Longman & Co., Paternoster Row; Trubner & Co., Ludgate Hill, 1874), 360-61.

¹²⁷ Henry Richards Luard, ed., *Annales monastici*, c. 3 (London: Longman, Green, Longman, Roberts, and Green, 1864), 126.

¹²⁸ Matthaeus Parisiensis, *Matthaei Parisiensis, Monachi Sancti Albani, Historia Anglorum, sive, ut vulgo dicitur, historia minor: item ejusdem abbreviatio chronicorum Angliae*, ed. Frederic W. Madden, c. 44, 1-3, *Rerum Britannicarum medii aevi scriptores* c. 2 (London, 1866), 38.

¹²⁹ Alan John Forey, "The Military Order of St. Thomas of Acre", içinde *Forey, Military Orders and Crusades*, 2. bs, 1994, 482; Denys Pringle, "The Order of St Thomas of Canterbury in Acre", içinde *The Military Orders* 5, 2012, 75.

¹³⁰ Auvray, *Reg. Grégoire IX*, 2:254.

¹³¹ Michael Staunton, *The Lives of Thomas Becket*, Manchester Medieval Sources Series (Manchester, 2001), 195-203.

¹³² Forey, "St. Thomas of Acre", 482-83.

¹³³ Watney, *Some Account*, 8-11; Forey, "St. Thomas of Acre", 483-86.

¹³⁴ Forey, "St. Thomas of Acre", 489.

Meryem, Aziz Petrus ve Aziz Nicolaus kiliseleri, Tarikat'ın Kutsal Topraklardaki varlıklarıydı. Fakat Batı'daki varlıkları, elde ettikleri kaynakları Outremer'e aktarmak bir yana buldukları yerlerde kendi faaliyetlerini sürdürmekte zorlanmışlardır.¹³⁵ 1220'lerde Kutsal Topraklarda bulunan Winchester Piskoposu Peter des Roches, Tarikat'ın içinde bulunduğu imkânsızlıklara birinci elden şahit olunca bu kurumu askerî bir yapıya dönüştürmeye karar verdi. Forey, bu kararın arkasındaki neden için, piskoposun Yafa ve Sayda'daki istihkâmların güçlendirme faaliyetlerine de katkıda bulunduğunu hatırlatarak dönüşümde piskoposun bizatihi savaşçı bir kişiliğe sahip olmasının büyük etkisi olduğu görüşündedir. Ancak Kudüs Patriği'nin ve Krallığın ileri gelenlerin de tavsiyesinin bu yönde olduğu kesindir.¹³⁶ Sonuç olarak Tarikat, Winchester Piskoposu ve Kudüs Patriği'nin çalışmalarıyla Töton Şövalyelerinin mevzuatı ve hiyerarşik yapısı model alınarak askerî yapıya dönüştürüldü.¹³⁷ Bu dönüşüm esnasında Tarikat'ın Akkâ'nın doğusunda, Alman Hastanesi'nin yanındaki merkezi, Montmusard'ın kuzey kesiminde deniz kıyısına nakledildi.¹³⁸ Piskopos'un 1227 güzüne kadar bölgede kaldığı hesaba katılınca dönüşümün de en geç bu tarihe kadar gerçekleştiği söylenebilir. Bununla birlikte Papa IX. Gregorius, Akkâ Aziz Thomas Tarikatı'nın askerî tarikata dönüşümünü ancak 1236 yılında onayladı.¹³⁹ Papa, aynı yıl yayımladığı fermanla Tarikat'ın kıyafetinin Tapınak Şövalyeleri ile karışıklığa neden olduğu için simgelerindeki haç işaretinin kırmızı ve beyaz renklerde olmasını ve askerlerin siyah pelerin giymelerini istedi.¹⁴⁰

Aziz Thomas Tarikatı'nın askerî mahiyet kazanmasının ardından faaliyetleri hakkında çok az bilgi mevcuttur. Kaynaklarda sadece diğer tarikatlarla birlikte gece gündüz Sarazenlerle savaştıkları¹⁴¹ ve Akkâ kuşatması sırasında tarikatın üstadının beş bin askerî komuta ettiği¹⁴² kayıtları yer alır.¹⁴³ Ancak 1259'daki tarikatlar arası savaşta yer aldıkları bilgisi¹⁴⁴, Forey'in, kardeşliğin daha ziyade iç çatışmalarla ilgilendiği yorumunu¹⁴⁵ haklı çıkarmaktadır.

Tarikat'ın 1257 yılında hâlâ yeterli maddi kaynaktan yoksun olduğu, kuruluşunun üzerinden neredeyse bir asır, askerî yapıya dönüşmesinin üzerinden ise yaklaşık elli yıl geçtiği 1279'da Kral I. Edward'dan yardım talep edecek durumda oldukları, Akkâ'da yapımına uzun süre önce başladıkları kilisenin de hâlâ inşa aşamasında olduğu anlaşılmaktadır.¹⁴⁶ Nitekim Tarikat'ın Londra'daki evinin 1291'deki yıllık gelirinin sadece elli pound olduğu¹⁴⁷ 1289'da ise aynı şubenin Hospitalier Tarikatı'na tam 164 marklık borcundan ötürü kraldan Tarikat'ın Londra'daki bazı mülklerini Hospitalier Tarikatı'na devretmek için izin istediği görülmektedir.¹⁴⁸ Tarikat'ın içinde bulunduğu maddi kriz nedeniyle Aziz Thomas Tarikatı'nın, Tapınak Şövalyeleriyle birleşmesi önerisi yapılmıştır.¹⁴⁹ Nitekim Tarikat'ın Akkâ'daki merkezi, Tapınak Şövalyelerinden sabit bir yıllık ücret mukabilince ve mülkü Tapınak

¹³⁵ Forey, "St. Thomas of Acre", 487.

¹³⁶ Forey, "St. Thomas of Acre", 487.

¹³⁷ Luard, *Annales monastici*, 3:126.

¹³⁸ *Annales monastici*'de, bu yer değişikliğinden sonra Tarikat'ın cömert bağışlar almaya başladığı iddia edilir. Bkz. Luard, 3:126.

¹³⁹ Auvray, *Reg. Grégoire IX*, 2:254.

¹⁴⁰ Auvray, *Reg. Grégoire IX*, 2:281.

¹⁴¹ von Suchem Ludolphus, *Ludolph von Suchem's Description of the Holy Land, and of the Way Thither: Written in the Year A. D. 1350 / Ludolph von Suchem*, çev. Aubrey Stewart, c. 27, Palestine Pilgrims' Text Society (London, 1895), 53.

¹⁴² Forey, "St. Thomas of Acre", 488-89.

¹⁴³ Akkâ'nın nihai düşüşünü anlatan *Excidii Aconis*'te Magister Thaddaeus, İngiltere Kralı Edward'ın yerine vekil olarak gönderdiği Otto de Grandson'un şehre vardığında isim vermeden askerlerin ona katıldığından bahseder ki burada kastedilenin İngilizlerden müteşekkil Aziz Thomas Şövalyeleri olması kuvvetle muhtemeldir. Bkz. Thaddaeus Neapolitanus, *Excidium Aconis / Thaddaeus Neapolitanus*, ed. Robert Burchard Constantijn Huygens, c. 202, [Instr. A]; Corpus Christianorum. Instrumenta lexicologica Latina. Series A. Formae / 162, Corpus Christianorum. Continuatio mediaevalis (Turnhout, 2004), 56-57.

¹⁴⁴ Matthaeus Parisiensis, *Chronica maiora*, 1874, c. 5, s. 745-746.

¹⁴⁵ Forey, "St. Thomas of Acre", 489.

¹⁴⁶ Watney, *Some Account*, 4; Forey, "St. Thomas of Acre", 492.

¹⁴⁷ Watney, *Some Account*, 122.

¹⁴⁸ Forey, "St. Thomas of Acre", 493.

¹⁴⁹ Forey, "St. Thomas of Acre", 494.

Şövalyelerinden başkasına satmama ya da devretmeme şartıyla kiralanmıştı.¹⁵⁰ Bununla birlikte en azından Akkâ'nın düşüşüne dek bu önerinin hayata geçirilmediği ortadadır.

2. Askerî Tarikatlar ve Kilise

Öncelikle kilise terimiyle neyin kastedildiğinin izah edilmesi elzemdir. Kilise ifadesiyle Roma Katolik Kilisesi'ne diyakozluk, piskoposluk ya da başpiskoposluk gibi hiyerarşik silsileyle bağlı dinî kurumlar ve kişiler kastedilmektedir. Bilindiği üzere askerî tarikatlar bu silsilenin dışında tutularak doğrudan papalığa bağlanmıştır.

Daha önce de değinildiği üzere papalık, kendi amaçları doğrultusunda kullanabileceği, doğrudan kendisine bağlı askerî tarikatların kurulması aşamasında onlara kiliseye verilen aşar vergisinden muafiyet, *interdictum*¹⁵¹ cezası altındaki bölgelerde tarikat mezarlıklarına defin, yaptırım altındaki kapalı kiliseleri açıp bağış toplayabilme gibi sınırsız imtiyazlar vermişti.¹⁵² Ayrıca Kudüs ve Antakya patrikleri de dahil olmak üzere tarikat dışı kilise mensuplarını, tarikat üyelerine aforoz ya da *interdictum* cezası vermektен men etmişti.¹⁵³ Bu imtiyazlar neticesinde tarikatlar başpiskoposların hatta Kudüs patriğinin yetki alanından çıkartılarak doğrudan papaya karşı sorumlu hale gelmişti. Bu kontrolsüz gücün yozlaşmayı da beraberinde getirmesi kaçınılmazdı. Öyle ki Papa IX. Gregorius, 9 Mart 1238 tarihli fermanında “denizaşırı bölgelerde bazı kişilerin belli anlaşmalar ya da başka amaçlar vesilesiyle kendi mülklerinde fahişeleri barındırdıkları” bilgisinin alındığı aktarılarak Kudüs Patriği ve Papalık Legati'ne, bunu yapanların men etmeleri ve gerekirse aforozla cezalandırılmaları talimatını içeriyordu.¹⁵⁴ Ancak asıl çarpıcı husus, bundan sadece dört gün sonra Papa'nın yayımladığı yeni fermanla bu kez önceki muğlak ifadeler yerine doğrudan Hospitalier Şövalyelerinin hedef alınmasıydı.¹⁵⁵ Papa Gregorius, Tarikat'ı, mülklerinde anlaşma karşılığı fahişelerin kalmalarına imkân vermek, ahlaksız bir yaşam sürmek, Hristiyan hacıları katledenlere, hırsızlara ve sapkınlara yataklık etmek, “Kilise'nin ve Tanrı'nın düşmanı” III. İoannis Dukas Vatacis'e¹⁵⁶ destek vermek, fakirlerin yardımını azaltmak, Tarikat hastanesinde ölenlerin vasiyetlerini değiştirmek, insanların Tarikat'ın din adamları dışındaki din adamlarına günah çıkarmalarına mâni olmak ve bunların dışında sapkınlık da dahil olmak üzere çok sayıda ciddi suçla itham ediyordu. Hatta Tarikat'a kendilerini düzeltip dinin ve tarikat kanunlarının emirlerine dönmeleri için üç ay mühlet veriyor, bu süre sonunda durumu kontrol edip gereken tedbirleri almakla Sûr Başpiskoposu'nu görevlendiriyordu.¹⁵⁷ Bu ithamların doğrudan papadan gelmesi, özelde Hospitalier genelde askerî tarikatlardaki yozlaşmanın gerçekten de çok ciddi boyutlarda olduğunu ortaya koymaktadır.

Diğer yandan papalık tarafından verilen bu tür imtiyazlar tarikat dışı kiliselerin gelirlerinin ve yetkilerinin azalması, yaptırımların da etkisiz kalması anlamına geldiğinden iki güç arasında çatışma kaçınılmaz hale gelmişti.¹⁵⁸ Kuşkusuz bu noktada tarikatların verilen imtiyazları istismar etmesinin de büyük etkisi vardı.¹⁵⁹ Örneğin 1190'larda Hospitalier Tarikatı, Trablus'taki Enfah (Nepin) kilisesinin ve buraya bağlı üç *casalin* aşar gelirlerine el koymuş ve bu hareketin haksızlığı doğrudan papalık

¹⁵⁰ Forey, “St. Thomas of Acre”, 494.

¹⁵¹ Aforoz ve *interdictum* [yasaklama/enterdi] yaptırımları, dinî kurumların seküler kurumlarla, kişilerle ve hatta diğer dinî kurumlarla ilişkilerinde sıklıkla başvurdukları manevi cezalandırma yöntemleriydi. Genel anlamda aforoz, kilisenin bir kişiyi ya da topluluğu doğrudan Hristiyan cemaatinden çıkarmasıydı. Öte yandan *interdictum* cezasında, bölgedeki kilise[ler] kapatılsa ve kişiler ya da topluluk dinî törenlere veya ayinlere katılamasa da Hristiyan cemaati dışına çıkartılmazdı. Bkz. Peter D. Clarke, “Excommunication and Interdict”, içinde *The Cambridge History of Medieval Canon Law*, 2022, 550.

¹⁵² Delaville Le Roulx, *Cartulaire I*, s. 101-2, 166-67, 173-75, 350-51; Delaville Le Roulx, *Cartulaire II*, s. 807; *Cartulaire, III*, s. 100; Barber, “The order of Saint Lazarus and the Crusades”, 453.

¹⁵³ Delaville Le Roulx, *Cartulaire I*, s. 690-91; Delaville Le Roulx, *Cartulaire, II*, s. 858-59.

¹⁵⁴ Auvray, *Reg. Grégoire IX*, 2/913.

¹⁵⁵ Papa Gregorius, daha önce de papalığın emirlerine aykırı olarak Hospitalier Şövalyelerinin sapkın kişileri Tarikat mezarlıklarına defnettikleri için Viterbo ve Toskana piskoposlarını bu durumu engellemekle görevlendirmiştir. Auvray, *Reg. Grégoire IX*, 2/139.

¹⁵⁶ Dönemin İznik Rum İmparatoru.

¹⁵⁷ Delaville Le Roulx *II*, s. 523; Auvray, *Reg. Grégoire IX*, 2/919-920.

¹⁵⁸ Bu gerilim Avrupa'da kimi zaman silahlı çatışmalara kadar gitmiştir. Bkz. Delaville Le Roulx, *Cartulaire, III*, 280.

¹⁵⁹ Delaville Le Roulx, *Cartulaire I*, s. 609-10.

kararında dile getirilerek Tarikat'a bu gelirleri iade etmesi emredilmiştir.¹⁶⁰ Diğer bir örnekte ise Hospitalier Şövalyeleri verilen imtiyazları yeterli bulmayarak kendilerince kıymetli ve stratejik buldukları yerler konusunda papayı yanıltarak bu yerlerin kontrolünü ele geçirmişlerdir. Bu anlamda bilhassa papalığın 1 Nisan 1255 ve 15 Ocak 1256 tarihli fermanlarıyla Tabor Dağı ve Aziz Lazarus Tarikatı'nın Bethania manastırlarını Hospitalier Tarikatı'na devretmesi oldukça dikkate değerdir.¹⁶¹ Zira Tarikat papalığa müracaat ederek mezkur mülklerin Müslümanlar tarafından tahrip edildiğini ya da işgal tehdidi altında olduğunu, mevcut yönetimlerinin bu yerleri tekrar bayındır hale getiremeyeceklerini ve müdafaa edemeyeceklerini ve buralardan elde edilecek gelirlere şiddetle ihtiyaç duyduklarını savunmuştu. Papalık da bu gerekçelere inanarak ilgili mülkleri Tarikat'a devreden söz konusu fermanları yayımlanmıştı; ancak bu gerekçelerden maddi kaynak ihtiyacı haricindekiler büyük oranda temelsizdi.¹⁶² Sonuç olarak bu iki tahsis oldukça tepki çekmiş, Akkâ Piskoposu Jacques de Vitry bilhassa Bethania Manastırı konusunda doğrudan Roma'ya giderek Tarikat'ın gerekçelerinin temelsiz olduğunu birinci ağızdan aktarmıştır. Nitekim yeni papa IV. Urbanus, Jacques de Vitry'nin itirazlarını haklı bularak söz konusu tahsisatı iptal etmiştir.¹⁶³ Bu hadisede asıl dikkat çekici husus, askerî tarikatların kendi çıkarları uğruna bizatihi papayı bile yanıltmaktan çekinmemeleridir.

Kudüs Kilisesi ile askerî tarikatlar arasındaki diğer bir ihtilaf konusu defin hakkıdır. Bu konudaki şikayetlerde papalık devreye girerek askerî tarikatlar lehine hüküm vermiştir.¹⁶⁴ Tarikatların verilen imtiyazları istismarına verilebilecek en dikkat çekici örneklerden biri de 1221 yılında yaşanmıştır. Dönemin Akkâ Piskoposu Jacques de Vitry, kendi piskoposluk bölgesinde Hospitalier Şövalyelerine ait üç üzüm bağından verilmesi gereken yirmide bir oranındaki vergiyi talep etmiştir. Ancak Tarikat burada şaşılacak bir yöntem izleyerek bölgede yetiştirilen ürünü değiştirerek anlaşmanın tahıl üzerine olduğunu, ancak artık üzüm yetiştirildiği için söz konusu vergiden arazinin muaf olduğunu söylemişler, papalık legatı Pelagius'un arabuluculuğuyla nihayet yirmide birlik vergiyi ödemeye razı olmuşlardır.¹⁶⁵ Ancak 1228 ve 1238 tarihli yazışmalar, Tarikat'ın piskoposluk vergisinden kaçınmak için ürün değiştirmeyi adetâ bir yöntem olarak belirlediğini ve bu durumun haliyle kilisenin tepkisini çektiğini gösterir.¹⁶⁶ Kuşkusuz bu ihtilaflar sadece Hospitalier Tarikatı'yla değil Tapınakçılarla da yaşanmıştır. Nitekim 1196'da aşar vergisi nedeniyle Tapınak Şövalyeleriyle yaşanan ihtilaf doğrudan papalık divanına götürülmüştü.¹⁶⁷ Üstelik ihtilaflar sadece Kilise'yle sınırlı kalmamış Lombard Savaşları, Aziz Sabaş Savaşları ve Antakya Veraset Savaşları gibi birçok olayda bilhassa Hospitalier ve Tapınak Şövalyeleri farklı cephelerde yer alarak kanlı çarpışmaların tarafları olmuşlardı. Kimi zaman birbirlerinin karargahlarını altı ay gibi uzun süre kuşatmış kimi zaman rakip tarikatın kiliselerini ateşe vermekten çekinmemişlerdir.¹⁶⁸ Öyle ki hem tarafları hem de Krallık'ı fazlasıyla yıpratın bu mücadeleler neticesinde Tapınak, Hospitalier ve Töton Şövalyeleri arasında 1258'de Doğu'nun korunması için birlikte hareket etmeyi ve aralarındaki herhangi bir ihtilafta askeri çözümler yerine müzakere ve mutabakat aramayı taahhüt ettikleri bir anlaşma imzalamak zorunda kaldılar.¹⁶⁹

Özellikle Papa IV. Urbanus (papalık dönemi 1261-1264) ve X. Gregorius (p.d. 1271-1276), Levant siyasetine fazlasıyla müdahil politikalarını genellikle askerî tarikatlar ve patrik aracılığıyla yürüttüler.¹⁷⁰

¹⁶⁰ Delaville Le Roulx, *Cartulaire I*, s. 635-36, 659-60.

¹⁶¹ Delaville Le Roulx, *Cartulaire II*, s. 777, 801-2.

¹⁶² Riley-Smith, *The Knights of St. John*, 1:401-3. Tabor Dağı Manastırı rahipleri de bu durumu tasdik etseler de Riley-Smith Tarikat'ın bu hamlesinin, Nasıra bölgesinde genişleme siyasetinin sonucu olduğu görüşündedir. Krş. Delaville Le Roulx, *Cartulaire, II*, 815-17; Riley-Smith, *The Knights of St. John*, 1:415-16. Nitekim müteakip papalık kararı Tabor Dağı Manastırı rahiplerinin beyanlarının doğru olmadığını ortaya koyar.

¹⁶³ Delaville Le Roulx, *Cartulaire III*, s. 11-13.

¹⁶⁴ Delaville Le Roulx, *Cartulaire I*, s. 248.

¹⁶⁵ Riley-Smith, *The Knights of St. John*, 1:406-7.

¹⁶⁶ Delaville Le Roulx, *Cartulaire II*, s. 382-83, 529-31. Bu yazışmalarda verginin yanı sıra defin hakkı bir diğer tartışma konusudur.

¹⁶⁷ Bernard Hamilton, *The Latin Church in the Crusader States: The Secular Church*, First Paperback Edition (New York, NY: Routledge/Taylor & Francis Group, 2016), 288.

¹⁶⁸ Riley-Smith, *The Knights of St. John*, 1/179; Mattheus Parisiensis, *Chronica maiora*, 1874, c. 4, s. 167-168.

¹⁶⁹ Delaville Le Roulx, *Cartulaire II*, s. /859-863.

¹⁷⁰ Morton, *Teutonic Knights*, 134.

Papalık verdiği imtiyazlarla askerî tarikatları doğrudan kendisine bağlamıştı. Ancak patrik bu örgütlerle ilgili yaşadığı sorunları doğrudan papalığa taşıyordu. Öte yandan papalık da bu tür ihtilafların önünü almak için bir dizi adım attı. Öncelikle Kudüs patrikleri aynı zamanda papalık legati olarak da atanmaya başlanarak statüleri yükseltildi.¹⁷¹ Ardından IV. Alexander, üç tarikatın zaman zaman imtiyazlarını istismar ettikleri uyarısıyla yerel Kilise otoritelerinin askerî tarikat mensuplarına karşı haklarını ve yetkilerini düzenleyip artıran bir ferman yayımladı.¹⁷² Bu fermanın sadece beş gün sonra, 31 Mart 1256'da, Aziz Sabas Savaşı sırasında üç askerî tarikata, Kudüs Patriğine yardımcı olmaları, isyancılar konusunda vereceği kararlara ve talimatlara uymaları emrini verdi.¹⁷³ 1262'de Aziz Lazarus Şövalyeleri doğrudan Kudüs Patriğine bağlandı.¹⁷⁴ 1274'te ise X. Gregorius bu siyaseti bir adım daha ileri taşıyarak patriğe, askerî tarikatların kendisine yardım etmemeleri halinde imtiyazlarını kaldırma yetkisi verdi.¹⁷⁵ Bu siyasetin bir sonucu olarak önceleri doğrudan papalık tarafından yapılan askerî tarikatlara imtiyaz verme ya da mevcut imtiyazları onaylama yetkisi, 1277'de Kudüs Patriği Thomas de Lentino tarafından kullanılarak Töton Şövalyelerine daha önce verilen imtiyazlar teyit edilmiştir.¹⁷⁶ Papa IV. Nicolaus (1288-1292) Kudüs Patriği Nicholas de Hanapes'ye (1288-1291) itaatsizlik yapan askerî tarikatları aforoz etme hatta *interdictum* cezası verme yetkisi tanıdı.¹⁷⁷ Tüm bu adımlar adeta devlet içinde ayrı birer devlet haline gelen askerî tarikatların başlarına buyruk hareketlerine bir son vermek içindi.

SONUÇ

Büyük haçlı tarihçilerinden Steven Runciman, Papa IX. Gregorius ile İmparator II. Friedrich arasındaki yaşanan gerilimin nedenini, İmparator'un *sezaropapizm* (*caesaropapismus*) idealinin, papalığın üstün hâkimiyetin kendi tekelinde olduğu düşüncesiyle çatışmasıyla açıklar.¹⁷⁸ Ancak bu açıklama Papa VII. Gregorius başta olmak üzere II. Urbanus için de geçerlidir. Hem dünyevi hem dinî iktidarın tek kişinin elinde olması gerektiği düşüncesi olarak özetlenebilecek *sezaropapizm*, haçlı seferlerinin fitilini ateşleyen VII. Gregorius'un tüm Hristiyan dünyasını mezhep farklılıklarını gidererek papalığın yüksek hâkimiyeti altında toplama düşüncesiyle örtüşmektedir. Nitekim Avrupa'nın o dönemde içinde bulunduğu şartlar, feodalizmin gelişmesi, topraksız şövalyelerin sayısının artması, Kuzey Fransa'da yaşanan kıtlık ve mesiyantik hareketlerin yükselişe geçmesi, papalığa zaten kendi toprakları olarak gördüğü Doğu'ya hükmetme amacını uygulama fırsatı sunmuştu. Böylelikle papalık, eskiden hırsız, kardeşkanı döken topluluk" olarak gördüğü güruhu, İsa'nın barbarlara karşı savaşan askerleri olarak isimlendirip siyasi amaçları için Outremer'e göndermiştir. Bu şekilde hem tüm Hristiyan dünyasını kendi liderliği altında bir araya getirmiş hem de Avrupa'yı kasıp kavuran anarşiyi ve yoksulluğu sona erdirmiş olacaktı. Askerî tarikatlar aynı hedefin hiç hesapta olmayan ikinci aşamasıydı. Batı'nın en büyük toplumsal sorun kaynaklarından biri olan şövalyeler, İsa'nın askerleri etiketiyle kötü şöhretlerinden arındırılıp enerjileri Doğu'ya kanalize edilecek ve bu şekilde doğrudan papanın emrinde sarsılmaz bir itaate sahip bir askerî güç olacaktı. Böylelikle Levant'ta kurulan halksız devletlerin hayati eksikliği olan insan gücü ihtiyacı da karşılanmış olacaktı. Papalık bu amaç doğrultusunda askerî tarikatlara sınırsız imtiyazlar ve muafiyetler tanıdı. Ancak bu durum Krallık içerisinde çift başlılığa neden oldu. Dolayısıyla askerî tarikatlar Kudüs Krallığı'nın savunulmasına oldukça hayati rol üstlenmişlerse de başlarına buyruk tavırları, kendi çıkarları için gerektiğinde bizzat papayı dahi manipüle edip aldatmaya varan entrikalar içerisinde olmaları devletin içerisinde olduğu yönetim acziyetini daha da kronikleştirmişti. Bilhassa yerel kilise otoriteleriyle aralarında yaşanan sonu gelmez ihtilaflar sıklıkla ancak Roma'nın müdahalesiyle çözülebilecek boyutlara ulaşıyordu. Dolayısıyla Kudüs

¹⁷¹ Morton, *Teutonic Knights*, 136.

¹⁷² Delaville Le Roulx, *Cartulaire II*, s. 811-12.

¹⁷³ Delaville Le Roulx, *Cartulaire II*, s. 812.

¹⁷⁴ Barber, "The order of Saint Lazarus and the Crusades", 452.

¹⁷⁵ Jean Guiraud ve E. Cadier, *Les registres de Grégoire X. Recueil des bulles de ce pape, publiées et analysées d'après les manuscrits originaux des Archives du Vatican*, c. 12, Bibliothèque des Ecoles Françaises d'Athènes et de Rome 2 (Paris, 1892), 224.

¹⁷⁶ Reinhold Röhrich, *Regesta regni Hierosolymitani, 1097-1291, comp. Additamentum 1904* (Innsbruck, 1893), 367-68.

¹⁷⁷ Ernest Langlois, ed., *Les registres de Nicolas IV. Recueil des bulles de ce pape, publiées et analysées d'après les manuscrits originaux des Archives du Vatican*, c. 1, Bibliothèque des Ecoles Françaises d'Athènes et de Rome 2 (Paris, 1887), 35.

¹⁷⁸ Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, 3:156.

Krallığı'nın insan gücü ihtiyacını gidermede çok başarılı olan, ordunun en büyük vurucu gücünü oluşturan üretilen manastır öğretilerine bağlı şövalye tarikatları çözümü bu anlamda oldukça başarılı olmuş, ancak yerel otoriteler üstü konumları sayısız gerilime neden olmuştur. Papalığın bu kurumları kendi nüfuz aracı olarak görmeyip doğrudan yerel otoriteye bağlaması muhtemelen bahsedilen sorunların tamamını ortadan kaldıracaktı. Nitekim doğrudan krala bağlı bir askerî tarikat devletin çıkarlarını önceleyebilirdi. Ancak papalığın hedefi asla sadece Kutsal Topraklar ile sınırlı değildi. Bu doğrultuda Roma'nın Kutsal Savaş çağrısı yapması için de hedefin Müslümanlar, Ruslar, Bizanslılar, İtalyanlar, Hohenstaufen Hanedanı -dolayısıyla Almanlar- Slavlar, Aragon Hanedanı -dolayısıyla İspanyollar- Memlûkler olup olmaması değil, Roma'nın düşmanı olması yeterliydi. Bu düşmanlarla mücadelede askerî tarikatlar en faydalı silahlardı. Papalık bu silahı sonuna kadar kullandıktan sonra işlevini kaybedince Tapınak Şövalyeleri örneğinde olduğu gibi ortadan kaldırmakta beis görmeyecekti.

KAYNAKÇA

- Alexander IV, Pope. "Bullae Papae Alexander IV: Magistro et fratribus domus militie Leprosorum Sancti Lazari Jerosolimitane", 22 Kasım 1257. <https://www.um.edu.mt/library/oar/handle/123456789/2402>.
- Altan, Ebru. "Templier ve Hospitalier Şövalye Tarikatlarının Kuruluşu". *Bellekten* 66, sy 245 (01 Nisan 2002): 87-94.
- Auvray, Lucien. *Les registres de Grégoire IX. Recueil des bulles de ce pape, publiées et analysées d'après les manuscrits originaux des Archives du Vatican*. C. 2. 4 c. Bibliothèque des Ecoles Françaises d'Athènes et de Rome 2. Paris, 1907.
- Barber, Malcolm. *Tapınak Şövalyelerinin Tarihi - Yeni Şövalyelik*. Çeviren Berna Ülner. Kabalıcı Yayınevi, 2006.
- Barber, Malcolm C. "The Order of Saint Lazarus and the Crusades". *Barber, Crusaders and Heretics*, London, 1995, s. 439-456.
- Bassetti, Sandro. *I templari di Acquapendente: via Francigena e templari 1135-1310*. Vignate (MI), 2019.
- Bernard of Clairvaux. *In Praise of the New Knighthood: A Treatise on the Knights Templar and the Holy Places of Jerusalem*. Çeviren M. Conrad Greenia OCSO. New Jersey, USA: Gorgias Press LLC, 2010.
- Boas, Adrian J. *Archaeology of the Military Orders: A Survey of the Urban Centres, Rural Settlement and Castles of the Military Orders in the Latin East (c. 1120-1291)*. Abingdon, 2006.
- "Bodleian Library MS. Tanner 190, Fols. 207r". Erişim 26 Nisan 2024. <https://digital.bodleian.ox.ac.uk/objects/d7c9a794-10bc-4ecb-a0cd-ee12a550e5f4/>.
- Burgtorf, Jochen. *The Central Convent of Hospitallers and Templars: History, Organization, and Personnel (1099,1120-1310)*. History of Warfare 50. Brill Academic Publishers, 2008.
- Charles Savona-Ventura. *The Order of Saint Lazarus Cartulary Volume I: 12th – 14th centuries*. San Gwann, Malta: The Office of the Grand Archivist & Historian Military and Hospitaller Order of Saint Lazarus of Jerusalem, 2014.
- Clarke, Peter D. "Excommunication and Interdict", *The Cambridge History of Medieval Canon Law*, s. 550-70, Cambridge, 2022.
- Conde, José Antonio. *History of the Dominion of the Arabs in Spain*. Çeviren Jonathan Foster. C. 2. London: George Bell & Sons, 1909.
- Conder, Claude R. *The Latin Kingdom Of Jerusalem*. London: Committee of the Palestine Exploration Fund, 1897.

- Crawford, Paul F., çev. *The "Templar of Tyre" Part III of the "Deeds of the Cypriots"*. Crusade Texts in Translation. Florence: Taylor and Francis, 2003.
- Çeken, Muhittin. *Tapınak Şövalyeleri*. İstanbul: Timaş Yayınları, 2020.
- . "Tapınak Şövalyeleri (Kuruluşu, yükselişi, kurumsal yapısı ve düşüşü)". Doktora Tezi, Manisa Celal Bayar Üniversitesi, 2018.
- . "Tapınak Şövalyeleri ve Bağrâs Kalesi: Yayılma Stratejilerinin Askerî Örüntüleri". *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 26 Mart 2022, 151-71.
- . "Tapınak Şövalyelerinde Kadın". *Belleten* 87, sy 308 (04 Nisan 2023): 23-51.
- Delaville Le Roulx, Joseph. *Cartulaire général de l'ordre des hospitaliers de Saint Jean de Jérusalem 1100-1310*. C. 1-4. Cartulaire général de l'ordre des hospitaliers de Saint Jean de Jérusalem 1100-1310. Paris, 1894-1899.
- Dorman, Emre. "Thomas Aquinas ve Haklı Savaş Teorisi". *Felsefe Dünyası*, sy 64 (15 Aralık 2016): 135-58.
- Dündar, Derya Gürtaş. "Orta Çağ'ın Hristiyan Hacıları ve Onların Koruyucuları". *History Studies* 14, sy 3 (30 Eylül 2022): 547-564.
- Edgington, Susan B. "Administrative regulations for the Hospital of St John in Jerusalem dating from the 1180s". *Crusades* 4 (2005): 21-38.
- , ed. *Historia Ierosolimitana*. Oxford Medieval Texts. Oxford: Clarendon Press, 2007. <http://catalogue.bnf.fr/ark:/12148/cb410257423>.
- Forey, Alan John. "Recruitment to the military orders (twelfth to mid-fourteenth centuries)". *Viator* 17 (1986): 141-71.
- . "The Emergence of the Military Order in the Twelfth Century". *The Journal of Ecclesiastical History* 36 (1985): 175-94.
- . "The militarisation of the Hospital of St. John". *Studia monastica* 26 (1984): 75-89.
- . "The military order of St. Thomas of Acre". İçinde *Forey, Military orders and crusades*, 2. bs, 481-503, 1994.
- . *The military orders. From the twelfth to the early fourteenth centuries*. New studies in medieval history. Basingstoke: MacMillian, 1992.
- Fulcherius Carnotensis. *Fulcheri Carnotensis Historia Hierosolymitana: (1059 - 1127); mit Erläuterungen und einem Anhang*. Çeviren Heinrich Hagenmeyer. Heidelberg, 1913.
- Gavigan, John J. *Christian Society and the Crusades, 1198-1229*. University of Pennsylvania Press, 1971.
- Giles, John Allen. *Matthew Paris's English History*. C. 3. London: Henry G. Bohn, 1852.
- Guiraud, Jean, ve E. Cadier. *Les registres de Grégoire X. Recueil des bulles de ce pape, publiées et analysées d'après les manuscrits originaux des Archives du Vatican*. C. 12. Bibliothèque des Ecoles Françaises d'Athènes et de Rome 2. Paris, 1892.
- Hamilton, Bernard. *The Latin Church in the Crusader States: The Secular Church*. First paperback edition. New York, NY: Routledge/Taylor & Francis Group, 2016.
- Hammer-Purgstall, Joseph von. *The History of the Assassins.: Derived from Oriental Sources*. London: Smith and Elder, 1835.

- History. "The Order of Saint Lazarus of Jerusalem". Erişim 19 Haziran 2023. http://www.orderofsaintlazarus.com/ordre.php?lng=en&id_rub=1.
- Internet History Sourcebooks: Medieval Sourcebook. "Tenth Ecumenical Council: Lateran II 1139". Erişim 12 Şubat 2024. <https://sourcebooks.fordham.edu/basis/lateran2.asp>.
- İstek, Gülşen. *Almanlar Kudüs'te: Haçlı Seferleri'nde Almanlar*. İstanbul: Beyan Yayınları, 2021.
- . *Demir ve Kan Töton Şövalyeleri*. Beyan Yayınları, 2023.
- Jeroschin, Nicolaus von. *The chronicle of Prussia: a history of the Teutonic Knights in Prussia, 1190-1331 / Nicolaus von Jeroschin*. Editör Mary Fischer. London, 2021.
- John of Würzburg. *Description of the Holy Land / by John of Würzburg (A.D. 1160-1170.)*. Çeviren Aubrey Stewart. Palestine Pilgrims' Text Society 14. London, 1890.
- Karakuş, Nadir. "Haçlı Seferlerinde Buğday Ticareti ve Ambargo". *Kilis 7 Aralık Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 10, sy 1 (30 Haziran 2023): 31-55.
- King, Edwin James. *The Knights hospitallers in the Holy Land*. London, 1931.
- . *The rule statutes and customs of the Hospitallers, 1099-1310*. New York, NY, 1980.
- Kitabı Mukaddes*. İstanbul: Kitabı Mukaddes Şirketi, 2003.
- La Monte, John Life. *Feudal monarchy in the latin kingdom of Jerusalem 1100 to 1291*. Monographs of the Mediaeval Academy of America. New York, NY, 1932.
- Langlois, Ernest, ed. *Les registres de Nicolas IV. Recueil des bulles de ce pape, publiées et analysées d'après les manuscrits originaux des Archives du Vatican*. C. 1. 2 c. Bibliothèque des Ecoles Françaises d'Athènes et de Rome 2. Paris, 1887.
- logeion. Erişim 06 Ağustos 2023. <https://logeion.uchicago.edu/hospitium>.
- Luard, Henry Richards, ed. *Annales monastici*. C. 3. 5 c. London: Longman, Green, Longman, Roberts, and Green, 1864.
- Ludolphus, von Suchem. *Ludolph von Suchem's Description of the Holy Land, and of the way thither: Written in the year A. D. 1350 / Ludolf von Suchem*. Çeviren Aubrey Stewart. Palestine Pilgrims' Text Society. London, 1895.
- Marcombe, David. *Leper knights: the order of St. Lazarus of Jerusalem in England, c. 1150 - 1544*. Studies in the history of medieval religion. Woodbridge: The Boydell Press, 2003.
- Marsy, Arthur Comte de. *Fragment d'un Cartulaire de l'Ordre de S. Lazare en Terre Sainte*. Genova, 1883.
- Matthaeus Parisiensis. *Matthaei Parisiensis, monachi sancti Albani, Chronica maiora*. Editör Henry Richards Luard. C. 2-4 Rerum Britannicarum medii aevi scriptores 57. London: Longman & Co., Paternoster Row; Trubner & Co., Ludgate Hill, 1874-1877
- . *Matthaei Parisiensis, Monachi Sancti Albani, Historia Anglorum, sive, ut vulgo dicitur, historia minor: item ejusdem abbreviatio chronicorum Angliae*. Editör Frederic W. Madden. C. 44, 1-3. Rerum Britannicarum medii aevi scriptores. London, 1866.
- Morton, Nicholas Edward. *The Teutonic Knights in the Holy Land, 1190-1291*. Woodbridge: Boydell & Brewer, 2009.
- Munro, Dana Carleton. *Letters of the crusaders*. C. 1, 4. Translations and reprints from the original sources of European history. Philadelphia, Pa., 1894.

- Neapolitanus, Thaddaeus. *Excidium Acconis / Thaddaeus Neapolitanus*. Editör Robert Burchard Constantijn Huygens. C. 202, [Instr. A]; Corpus Christianorum. Instrumenta lexicologica Latina. Series A. Formae / 162. Corpus Christianorum. Continuatio mediaevalis. Turnhout, 2004.
- Nowell, Charles E. “The Old Man of the Mountain”. *Speculum* 22, sy 4 (1947): 497-519. <https://doi.org/10.2307/2853134>.
- Praver, Joshua. “Colonization Activities in the Latin Kingdom of Jerusalem”. *Revue belge de philologie et d’histoire* 29 (1951): 1063-1118.
- . *The Crusaders’ Kingdom; European Colonialism in the Middle Ages*. New York: Praeger, 1972.
- Pringle, Denys. “The Order of St Thomas of Canterbury in Acre”. İçinde *The Military Orders* 5, 75-82, 2012.
- Pringle, Denys, çev. *Three pilgrimages to the Holy Land*. C. 41; Corpus Christianorum. Continuatio mediaevalis / 139. Corpus Christianorum in translation. Turnhout, 2022.
- Radulfi de Diceto. *Radulfi de Diceto decani Landoniensis opera historica: The historical works of master Ralph de Diceto, dean of London*. Editör William Stubbs. C. 68. Rerum Britannicarum medii aevi scriptores. London, 1876.
- Riley-Smith, Jonathan. *The Knights of St. John in Jerusalem and Cyprus, c 1050-1310*. London, 1967.
- Röhricht, Reinhold. *Regesta regni Hierosolymitani, 1097-1291, comp. Additamentum 1904*. Innsbruck, 1893.
- Runciman, Steven. *Haçlı Seferleri Tarihi*. C. 3. 3 c. Ankara: Türk Tarih Kurumu, 2008.
- Salimbene de Adam. *Cronica / Salimbene de Adam*. Editör Giuseppe Scalia. C. 1. 2 c. Scrittori d’Italia. Bari, 1966.
- Shirley, Janet. *Crusader Syria in the thirteenth century: the Rothelin continuation of the History of William of Tyre with part of the Eracles or Acre text*. Crusade texts in translation. Aldershot, 1999.
- Staunton, Michael. *The lives of Thomas Becket*. Manchester medieval sources series. Manchester, 2001.
- Sterns, Indrikis. *The Statutes of the Teutonic Knights. A Study of Religious Chivalry University of Pennsylvania*. [University of Pennsylvania], 1969.
- Strehlke, Ernst Gottfried Wilhelm. *Tabulae Ordinis Theutonici, ex tabularii regii Berolinensis codice potissimum*. Berlin, 1869.
- Şeşen, Ramazan. “Dâviyye ve İsbâtîyye”. İçinde *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 9:557. İstanbul: TDV, 1994.
- Taşdemir, Güler. “I., II., III. ve IV. Haçlı Seferlerinde Şövalye Tarikatlarının Faaliyetleri”. Yüksek Lisans Tezi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, 2018.
- The Grand Priory of America. “History of the Order of Saint Lazarus”. Erişim 14 Mayıs 2023. <https://www.st-lazarus.us/about/history/>.
- Tyrensis, Willelmi. *Wilhelm von Tyrus (Guillaume de Tyr), Chronicon*. Çeviren Robert Burchard Constantijn Huygens. Corpus Christianorum. Continuatio mediaevalis. Turnhout, 1986.
- Upton-Ward, Judith M., çev. *The Rule of the Templars. The French text of the rule of the order of the knights templar*. Studies in the history of medieval religion. Woodbridge, 1992.
- Villehardouin, Geoffroy de. *Chronicles of the crusades / by Villehardouin & de Joinville*. Çeviren Frank Marzials. Everyman’s library. History. London, 1908.

- Vitry, Jacques de. *The history of Jerusalem: A. D. 1180*. Çeviren Aubrey Stewart. C. 11, 2. Palestine Pilgrims' Text Society. London, 1896.
- Ward, J. M. Upton. *Tapınak Şövalyelerinin El Kitabı / Büyük Üstadın Biraderlere Öğütleri*. Çeviren Muhittin Çeken. İstanbul: Kronik Kitap, 2023.
- Watney, Sir John. *Some Account Of The Hospital Of St. Thomas Of Acon, In The Cheap, London, And Of The Plate Of The Mercers' Company*. Blades. London: Legare Street Press, 1906.
- Yavaş, Halil. "Töton Şövalyelerinin Ortaya Çıkışı ve Geç Ortaçağ'da Kuzey Avrupa'da Tesiri". *Ortaçağ Araştırmaları Dergisi* 1, sy 1 (24 Aralık 2018): 1-17.